

בעזהשי"ת

ספר

אוצר תשובות

לשאלות המצויות

חלק ב'

על סדר השו"ע הלכות שבת
סימנים רמב"ש

תשובות בהלכה ובירורי השיטות
על פי עומק מקור הדברים בטוש"ע ומאות ספרי פוסקים,
ספרי הלכה, ספרי שו"ת, קובצים תורניים ושאר ספרים
בשפה קלה ברורה ובהירה שווה לכל נפש

ובסופו
קונטרס פסקי הלכות בדיני שטרי הדיוטות

בעזרת החונן לאדם דעת
מאת
שלמה דוד בלאא"מ הר"ר יוסף שליט"א קליין
דומ"ץ בקהל מחזיקי הדת דחסידי בעלזא

אלול תשע"ט לפ"ק
לונדון יצ"ו

אפשר להשיג שאר ספרי המחבר

אוצר תשובות חלק א
שו"ת לשאלות המצויות שבשו"ע או"ח ח"א

אוצר טהרה
פסקי הלכות מנהגים והדרכות בדיני טהרת הבית,
מעוברת יולדת, והמסתעף

©

כל הזכויות שמורות
להמחבר
הרב שלמה דוד קליין
23a S. Andrew's grove
London N16 5NF
Tel + 44-2088090840
+44-7727197313
2145080@gmail.com

עימוד: ש. ברגר 058-7633923
עיצוב כריכה ושערים: שילוב 052-7680880

ונתתי להם בביתי ובחזמוותי יד ושם טוב

לזכרון עולם

אבינו מורינו עטרת ראשינו הרה"ג החסיד

רבי אברהם יוסף שפירא זצ"ל

בן הרה"ג החסיד מוה"ר **פינחס זצ"ל**

חרב"ג מרן רבינו הגה"ק בעל ה'חשב סופר' זצוק"ל

יחקק בספר ויסופר לדור דורים תוקף פעלו של הגדול בענקים

אי"ש נלבב בלב טוב תמיד מוכן לעזרה

עניים מרודים הביא יוסף הביתה

מעייף מתגבר בתורה ובחכמה

אלוף חסד והמעש גדול בצדקה

אי"ש אשכולות אוצר כל בלי חמדה

גדל אישיותו נודע בשערים מאורי הדורות

קבעו כי לו יאה להיות שומר החומות

ראו בו מנהיג דגול בדרך הכשרונות

את רצון קדשם מילא בתמימות ובנכונות

ביקוד אש קודש הוציא חרב מתערה

נגד צורדים המתקוממים על קדשי האומה

יד ימינם של גדולי ומאורי הדור

לעמוד בפרץ גדרים לגדוד

ואברהם עודנו עומד לפני שוכן מדומים

להעתיר בתפילה ובתחנונים

שירחם על עם עמוסים

לחלצם ולהוציאם ממיצרים

זכרו הטחור ישאר לנצח בלבות מקהלות רבבות

צאצאיו דבוקים בה' ובתורתו וממשיכים בדרכי אבות

להרבות תורה עבודה וגמ"ח, נשמתו להאיר ולהעלות

נלב"ע כ"ג סיון תש"ס לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

היטיבה ה' לטובים

יבואו על הברכה
חברים מקשיבים מופלגים בתורה ובמעשים טובים
לנים בעמקה של הלכה

תלמידי שיעור היומי
שיעור הלכה למעשה

שתדמו בעין יפה להדפסת הספר

מנותן התורה יתברכו בברוך אשר יקום את דברי התורה
הזאת, להתברך בכל מילי דמיטב, ולדוות רוב נחת דקדושה
מכל יוצאי חלציהם, ולהדבות פעלים לתורה ולחסד,
ובכל אשר יפנו יצליחו.

ויה"ד שנזכה ללמוד ביחד עוד רבות בשנים ולסיים את כל
ד' חלקי שו"ע, אביה"ד.

כעתידת וברכת
המחבר

י"ב כסלו ה'תש"ס

קרית גולן

ירושלים ת"ו

בס"ד, חודש תמוז תשע"ט לפ"ק

הנני בזה לברך את ידידנו הרה"ג המפור', צמ"ס, לן בעומקה של הלכה, מוהר"ר שלמה דוד קליין שליט"א – דומ"צ קהל מחזיקי הדת בלונדון הבירה, בבואו להעלות על מכבש הדפוס כרך נוסף מספרי "אוצר תשובות" על הלכות שבת, והוא פרי עמלו ויגיעתו בתורה לדון ולברר הלכה למעשה בהמון שאלות השכיחות תדיר, וכבר איתמחי גברא ואיתמחי קמיע בשיעוריו הנפלאים ובספריו הקודמים, ולכן אמינא לפעלא טבא יישר כוחו וחילו.

השי"ת יעזור, שיזכה להמשיך בעבודת הקודש, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בהצלחה ובסייעתא דשמיא בלי שום מכשול ח"ו, ולנשיאות חן ושכל טוב בכ"ע הכלל והפרט מתוך רוב נחת והרה"ד וכט"ס.

ואבקש בזה מכל או"א להביא ברכה אל תוך ביתו ולרכוש את הספר בכסף מלא, וגם אני אקח אי"ה ספר אחד במחיר אשר יושת ע"י המו"ל, וממני יראו וכן יעשו כל שוחרי תורה והלכה.

א"ד הכו"ח לכבוד התורה ולומדי

י"ג י"ג 2/8

הרב שמואל רוזנגרטן

ראש ישיבה דחסידי בעלזא

וחבר הביד"צ דקהל מחזיקי הדת בא"י

בס"ד, כ"ז מרחשון תשע"ז לפ"ק, פעיה"ק ירושלים ת"ו

החיים והשל' למעלת כבוד נכדי היקר והחשוב – חתן בני המנוח הגאון החסיד כש"ת רבי יצחק זללה"ה – הרב הגאון המופלא ומופלג חכם ונבון, ממית עצמו באהלה של תורה בשקידה רבה, ומוכתר בכתר ההוראה, כש"ת רבי שלמה דוד קליין שליט"א, מו"צ בק"ק מחזיקי הדת דחסידי בעלזא בעיר הבירה לונדון יצ"ו.

ישמח לבי ותגל נפשי בהגיע לידי קונטרסים מספריך החדשים שהנך עומד להוציאם לאור עולם, ה"ה ספר "אוצר תשובות" ח"ב על הלכות שבת, וספר "אוצר טהרה" קיצור הלכות טהרה למעשה, וראיתי בהם את בקיאותך העצומה בש"ס ושו"ע ונושאי כליו ובספרי הפוסקים הקדמונים והאחרונים, ואת רוחב דעתך להסיק מהם הלכה למעשה בשאלות המתחדשות עם המצאות הטכניות מזמן לזמן, ותלי"ת הנך מוסיף והולך בתמידות ביגיעת התורה ובירור וליבון הלכות חמורות שהן כהררים התלויים בשערה, ועריכתם בספר בטוב טעם ודעת, ולהוציאן לאור עולם לתועלת וזכוי הרבים לדעת את המעשה אשר יעשון.

והנני בזה להביע את גודל שמחתי והערכתי אליך נכדי החשוב הי"ו, בראותי מעשי ידיך להתפאר שראויים לעלות על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן, להאיר בהם עיני חכמים ותלמידיהם.

והנני תפלה להשי"ת שיהי' בסעדך כל זמן ועידן לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ולכוין לאמיתה של תורה, מתוך נחת והרחבת הדעת ולהורות לעם ה' את הדרך ילכו בה כאוות נפשך הטהורה, ולא תמוש התורה מפיק ומפי זרעך וזרע זרעך מעתה ועד עולם.

הכו"ח בברכה מרובה לכבוד התורה ולומדי

בצ"ת וזאת זקן חוקדן ואנדקן
שמואל רוזנגרטן

הסכמות שנתקבלו לספרים קודמים

משה חיים אפרים פדווא

אב"ד דהתאחדות קהלות החרדים
לונדון תע"א

ב"ה, ח' כסלו תשע"ז לפ"ק

כבוד ידידי הרה"ג מוהר"ר שלמה דוד
קליין שליט"א דומ"ץ בק"ק מחזיקי
הדת דחסידי בעלזא פה עירנו, חתן
כבוד ידידי אבל"ח הרב הגאון מוהר"ר
יצחק ראזנגארטן זצ"ל ראש ישיבה
דחסידי בעלזא פה,

הרים ידו שנית וחיבר ספר אשר יקבנו
אוצר טהרה והם כל הלכות טהרה ועוד
לכלליהן ולפרטיהן כל הלכה והלכה,
וגם הוסיף ביאורים והערות יקרים,
אשר ודאי יהנו הימנו כל הרוצה
להתעמק בהלכות אלה.

וברכתי לו אמורה כה יזכהו ד' להפיץ
מעיונותיו חוצה מתוך ישוב הדעת
והרחבת הדעת ובכט"ס.

בנ"כ י"ז
מ. חיים אפרים פדווא

אפרים פישל הערשקאוויטש

מלפנים אב"ד האליין
וכעת דומ"ץ צאנז-קלויזענבורג

ב"ה

חמותי ראיתי איש מהיר במלאכתו
ה"ה הרה"ג מופלא ומופלג בתורה
עוטה אורה ביראה טהורה אוצר בלום
מעוז ומגדול מוה"ר שלמה דוד קליין
שליט"א,

הפליא עצה והגדיל תושיה בספרו
אוצר תשובות לשאלות השכיחות,
כשמו כן הוא בירר וליבן הרבה הלכות
מדברים הנוגעים למעשה, מסלסל
בדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים
בטוב טעם ודעת, משדד עמקים ומישר
הדורים, מתון ומסיק שמעתתא אליבא
דהלכתא וסידרם בסדר נכון למען ירוץ
הקורא בו.

על כן אמינא לפעלא טבא איישר כחו
וחילו לאורייתא, ראויים הדברים
לאדפוס אידרא ויפוצו מעיינותיו
חוצה ויעלה על שלחן מלכים מאן
מלכי רבנן להגדיל תורה ולהאדירה עד
ביאת ינון אכ"ר.

הכו"ח א' יתרו תשע"א

לפ"ק ברוקלין יע"א

א. פישל הערשקאוויטש

הסכמת הגאון האדיר
רבי יעקב גרינוואלד שליט"א

יעקב גרינוואלד

חבר הביד"ץ דקהל "מחזיקי הדת"
ורב ביהמ"ד דחסידי בעלזא "קהילות יעקב"
רחוב אהבת שלום 11 בני ברק

ערב מתן תורה תשע"ד לפ"ק

הנני בזה במילין זעירין בשבחא דגברא רבא אוצר בלום בתויר"ש
מוה"ר שלמה דוד קליין שליט"א

דאייתי לידי מתנתא טבא ה"ה ספרו היקר אשר בשם "אוצר תשובות" יכונה,
וכשמו כן הוא אוצר גדול ומקיף בשאלות המצויות, אשר רובן לא נתבארו
בהדיא בשו"ע ונו"כ, והרה"ג הנ"ל ערך חיפוש מחיפוש בספרי גדולי הפוסקים,
ונשא ונתן בשורש דבריהם, וביאר וליבן והכריע כדרכה של תורה, ועשה
יצירה נפלאה תורה מפוארת בכלי מפואר.

וכעת עומד להוציא לאור עולם חלק ב' מספרו הנ"ל ונשא ונתן לפני בכמה
עניינים, וראיתיו מלא מדע וחכמה, וברכתי עליו ברכת הנהנין.

ולא נצרכה אלא לברכה, יה"ר שיפוצו מעיינותיך חוצה לזכות את הרבים
ולהגדיל תורה ולהאדירה מתוך רוב נחת אושר ועושר כל ימי חייו.

הב"ה לבלע הטובה ונאמן
2012

הסכמת הגאון הגדול
רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

הרב שמאי קהת הכהן גראס

מו"צ דקהל מחזיקי הדת דחסידי בעלזא בא"י
דברי חיים 7, קרית בעלזא עיה"ק ירושלים תובב"א

בס"ד

הובא לפני ספר נפלא הנקרא **אוצר תשובות** חלק ב' שחיברו הרה"ג חריף ובקי
נפלא שוקד באהלה של תורה בהתמדה גדולה כמה"ר שלמה דוד קליין
שליט"א רב ומורה צדק בקהלתנו הק' בעיר הבירה לונדון.

הספר חלק ב' הוא לשאלות המצויות בהל' שבת ומברר כל דבר של דין בטוב
טעם ודעת עם שכל ישר מאוד וקובץ יד על יד מכל הפוסקים בחריפות
ובקיאות נפלא דבר דבר על אופניו, וספרו אוצר תשובות חלק א' על או"ח
ח"א נתקבל בקרב הת"ח וכבר הסכימו עליו גדולי הפוסקים והפליאו חיבורו.

וכמ"פ נו"נ עמו בדבר ה' זו הלכה וראיתי ידידי רב לו בהרבה מקצועות התורה
בבקיאות נפלא ושכלו הישר, וגם שואלין אותו תלמידי חכמים ולומדים הלכה
איך להתנהג וסומכין עליו ומסיק שמעתתא אליבא דהלכתא, ואפשר לסמוך
עליו.

לכן ראוי להדפיס חיבורו וכל אחד יהנה מספרו מהבקיאות ומהמסקנה
דמסיק אליבא דהלכתא ונוצר תאנה יאכל פריה המתוק לחיך.

ויה"ר שלא יצא שום מכשול מתח"י ויוכל להמשיך ללמוד מתוך הרחבת
הדעת ולחבר עוד ספרים לתועלת.

כפ' רבי חגיט נח
התלמידי רבי
הפ

ברכת אב

אמע"כ בני היקר והחשוב
הרה"ג ר' שלמה דוד שליט"א
דומ"ץ בק"ק מחזיקי הדת דחסידי בעלזא

אודה ה' בכל לבב ובתוך רבים אהללנו, בפי מלא שירה לבורא כל העולמים על כל השירות ותשבחות מכל קצוי תבל שמהללים ומשבחים את הספרים שהוצאת כבר עד עכשיו ולרבות את השיעורים בהלכה שאתה מוסר מדי יום ביומו ושומעים את זה בעולם הרחב, ובעת הזאת שאתה עומד להוציא לאור עוד ספר מתמלא אני בשמחה רבה ומוציא ע"ג הכתב את רגשות לבי.

בחז"ל איתא תד"א כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב, ראיתי בשם הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל שאמר לאברך אחד כשתלמד הלכות בכל יום לא רק העוה"ב מובטח לך רק גם העולם הזה מובטח לך כי תסתובב בהעולם הזה מלא שמחה ונחת.

ואת זאת אפשר להרגיש כשלומדים בהספרים שהוצאת כבר, הבקיאות, ועיקר הבהירות והשכל הישר שמרגישים בעת שעוברים על כל סעיף וסעיף מספריך ויוצאים בפסק ברור לידע איך להתנהג ולעשות, ממילא אפשר להסתובב גם בעוה"ז א צופרידענער.

והנני מברך שתזכה ללמוד וללמד עם הרבה סייעתא דשמיא ולא תצא ח"ו שום מכשול מתח"י ותזכה להנעים את העולם ביתר שאת עבגצבב"א.

אביך המאחל כט"ס
יוסף קליין

תוכן הענינים

בפתח האוצר..... כא

דיני ערב שבת

סימן א	בענין תקנת עזרא לכבס בגדים בערב שבת לצורך השבת ולצורך אחר השבת, והאם בימינו שמכבסים במכונה נשתנה הדין..... לא
סימן ב	שאלות שונות בענין אפיית חלות לכבוד שבת..... לח
סימן ג	בענין חיוב הכנת צרכי שבת בעצמו דוקא והמסתעף..... מד

הלכות אמירה לנכרי

סימן ד	מסירת מכונית [קא"ר] בערב שבת לתיקון לאומן נכרי..... נא
סימן ה	מסירת בגדים למכבסה של נכרי..... סב
סימן ו	מסירת דירה למתווך נכרי..... סו
סימן ז	שילוח מכתבים וחבילות בערב שבת על מנת שיגיעו למחרת..... סט
סימן ח	שילוח מכתב או חבילה ביום ד' או ה' כשיודע בודאי שיטפלו בה בשבת..... עט
סימן ט	הזמנת חפצים בערב שבת מחנות של נכרי..... פא
סימן י	משלוח של חפצים וחבילות הבאים בשבת להניחם להכניסם לביתו..... פג
סימן יא	הנאה בשבת מבגדים חפצים וקונטרסים שהביאו לו הדואר בשבת, או שהביאו לו מזוודה שנאבדה לו בטיסה..... פח
סימן יב	המשך מהנ"ל - פתיחת החבילות והמכתבים שהגיעו אליו בשבת..... קז

הלכות רמיזה לנכרי

סימן יג	בענין רמיזה לעכו"ם בשבת..... קכא
סימן יד	אמירה לעכו"ם לכבות אור, הסקה, מזגן וכדומה..... קכט
סימן טו	רמיזה לנכרי להדליק אור כשיש שם אור נרות..... קלא

סימן טז	הגברת תנור חימום או מזוג ע"י נכרי, ודין הפעלתו..... קלט
סימן טז (ב)	שכח להדליק הפלטה חשמלית או שנכבה באמצע שבת, אמירה לנכרי להדליקו, והדין כשנכבה המתג הראשי..... קמז
סימן יז	חציית כביש כשמכוניות נעצרות בשבילו..... קנב

הלכות שהיה חזרה והטמנה

סימן יח	כיסוי כפתורי הגז בערב שבת..... קנו
סימן יט	שינוי דרגת האש לאחר הנחת הפח..... קס
סימן כ	אופני הוצאת תבשיל מקדירה העומדת על גבי האש לכתחילה ובתנאי חזרה ובשעת הדחק קסג
סימן כא	הוריד בטעות קדירה מע"ג האש ורוצה להחזירה..... קעג
סימן כב	הזזת קדירות ע"ג הבלע"ך או פלטה חשמלית..... קעז
סימן כג	הוספת מים לתוך קדירת הטשאלנ"ט בשבת..... קפא
סימן כד	המשך מהנ"ל - שפיכת מים ממיחם פרווה לתוך קדירת הטשאלנ"ט מדין בשר בחלב..... קצ
סימן כה	אופני חימום חלה קפואה וכדומה בשבת והמסתעף..... קצז
סימן כו	חימום מאכל ע"ג קדירה כשמעטפו במגבת, חימום תבשיל המעוטף בנייר כסף..... רט
סימן כז	חימום בקבוק של תינוק ושאר מאכלים בתוך כלי של מים חמים, הפשרת קומפוט קפוא בתוך כלי של מים חמים..... רטז
סימן כח	הכנסת קוגל עטוף בנייר כסף או ביצה עם קליפתה בתוך קדירת הטשאלנ"ט מערב שבת ... רכא

דיני נטילת ציפורניים לשבת

סימן כט	בענין נטילת ציפורני הידים והרגלים ביום אחד..... רכז
---------	---

הלכות הדלקת נרות שבת

סימן ל	דיני הדלקת נרות שבת לנוסע מביתו לשבת ויו"ט ואשתו נשארת בביתו..... רלא
סימן לא	בנים ההולכים לסעוד סעודת שבת בבית הוריהם וישנים בביתם היכן ידליקו נרות שבת..... רמג
סימן לב	בעל המדליק נרות ומתפלל מבעוד יום, האם יכול להתפלל מנחה ולעשות מלאכות אחר ההדלקה..... רנג

דיני ביטול כלי מהיכנו

סימן לג	נתלכלך השלחן אם מותר לנקותו בבגד או במגבת שאינו מיועד לכך / הנחת חיתולים משומשים בתוך שקיות ניילון של מכולת וכדומה / הנחת כלי חד פעמי תחת נר שעוה המטפטף..... רסד
---------	---

הלכות תפילות שבת

סימן לד	שאלות מצויות בדיני התחיל בטעות לומר 'אתה חונן' בתפילת שמו"ע בשבת.....רעג
סימן לה	התחיל בשל חול וחזר לשבת ושוב נזכר שהי' צריך לסיים הברכה של שבת.....רפ
סימן לו	בענין אמירת ויכולו עם הציבור או בשנים, והפסקה לאמירתה באמצע אלוקי נצור.....רפה

הלכות קידוש

סימן לז	אכילה ושתיה בליל שבת אחר השקיעה קודם קידוש.....רצא
סימן לח	בירור מקיף בענין לתת לילדים לאכול ולשתות קודם קידוש והבדלה.....רצד
סימן לט	היוצאים יד"ח קידוש והבדלה ע"י שמיעה מאחר אם מותרים להפסיק בדיבור לפני שטעם המקדש והמבדיל.....שה
סימן מ	בענין לצאת ידי קידוש במקום סעודה ביין ובמיץ ענבים בלילה וביום.....שח
סימן מא	אכילת פירות ושתית משקין לאחר קידוש קודם שיצא ידי חובת קידוש במקום סעודה....שטו
סימן מב	קידוש על יין שהסתכל עליה עכו"ם והמסתעף.....שיט
סימן מג	גדר 'מלא' לענין כוס של קידוש ושאר כוס של ברכה.....שכו

דיני לחם משנה

סימן מד	חלה ומצה שחסר ממנה מעט, חלות שנאפו דבוקים יחד אם נחשבים כשלם לענין לחם משנה.....שכט
סימן מה	יש בידו רק שלם ופרוסה, שני פרוסות, או לחם אחד שלם.....שלה
סימן מו	לצרף חלה קפואה ללחם משנה.....שלוז
סימן מז	לצרף ללחם משנה חלה העטוף בשקית פלסטיק.....שמ
סימן מח	בירור מקיף בענין בני הבית המסובים על השלחן באיזה דרך יוצאים ידי חובת לחם משנה לכתחילה ובדיעבד והמסתעף.....שמב

דיני הפטרה וברכותיה

סימן מט	חובת שמיעת ברכות הפטרה, והפסק בדיבור להשומעים בין הברכות להפטרה.....שנב
---------	---

הלכות קריאת שמו"ת

סימן נ	סדר קריאת שנים מקרא ואחד תרגום.....שנז
סימן נא	זמן ואופן קריאת שנים מקרא ואחד תרגום לכתחילה, למצוה מן המובחר, ובדיעבד.....שסד

סימן נב קריאת שמו"ת בליל ששי, ליל שבת, ומוצאי שבת.....שעא

דיני קידושא רבא

סימן נג טעימה בשב"ק בבוקר אחר תפלת שחרית לפני קריאת התורה ומוסף בלא קידוששעה

דיני תחינות ובקשות בשבת

סימן נד בירור מקיף בגדר תחינות ובקשות האסורים והמותרים בשבת.....שפז

סימן נה תפילה על החולה.....שצז

סימן נו תפילה שלא יהיה לו צרה.....תא

סימן נז תפילה על רוחניות, וידוי וחרטת עוונות.....תד

סימן נח תפילות שונות שחל זמן אמירתם בשבת.....תז

סימן נט בקשות בהרהור בלא דיבור.....תי

סימן ס תחינות ובקשות ביו"ט.....תיב

הלכות הבדלה ומוצאי שבת

סימן סא עניית אמן על ברכת נר ובשמים למבדיל ולשומעים.....תיד

סימן סב בירך ברכת מאורי האש כשהמבדיל כבר התחיל ברכת ההבדלה.....תיז

סימן סב - ב המשך מהנ"ל - ידון בדברי מי שכתב סברא מחודשת דיצא אף אם לא אמר כלל תחילת הברכה כיון דהוי סמוכה לחבירתה.....תכז

סימן סג טעה וחתם בברכת הבדלה המבדיל בין קודש לקודש במקום בין קודש לחול או להיפך.....תלח

סימן סד דין קטנים בהבדלה בימות החמה במקומות שזמן מו"ש מאוחר מאוד.....תמב

סימן סה בירור מקיף בדין עשיית מלאכות במו"ש לאנשים ונשים.....תנא

דיני ריצה ופסיעה גסה בשבת

סימן סו פרטי דיני ריצה ופסיעה גסה בשבת.....תס

סימן סז ריצה בשבת מפני הגשמים.....תסז

הלכות הוצאה

סימן סח בדיקת הכיסים בערב שבת, והנחת חפצים בתוך הכיס בשבת במקומות שאין עירוב.....תע

סימן סט	התאספות רוק שבפה, פירורים שבפה ובבגדים, צרור או עפר שבתוך הנעליים, יציאה בהם לרה"ר.....
סימן ע	יציאה לרה"ר במים הספוגים בשערות הראש והזקן.....תפד
סימן עא	יציאה לרה"ר בנעלי בית בשבת וביום"כ.....תפז
סימן עב	מתלה שתולין בו הבגד, לולאה שתוחבין בו האבנט שנקרע מצד אחד, כיס בגד שפיו תפור, יציאה בהם לרה"ר.....תפט
סימן עג	יציאה בפתקאות המחוברים לבגד שבדעתו להסירם כגון תויות מחיר ומכבסה וכדומה, ודין הסרתם בשבת.....תצג
סימן עד	יציאה בכפתור שהתרופף, ודין הידוקה בשבת.....תצט
סימן עד (ב)	יציאה לילדים במדבקה שעל גבי הקסקט לכבוד בואו של צדיק וכדומה.....תקד

הלכות מחמור

סימן עה	בענין הברחת חתול ושאר בע"ח כשיש אוכל בפיהם בעיר שאין בה עירוב.....תקו
---------	---

הלכות ניקוי בגדים

סימן עו	תליית בגדים שנרטבו, ודין תליית רעזשוואלקע שנרטב, לעמוד עם בגדים רטובים ליד הרדיאטור, נתינת מגבת לחה על גבי קדירה חמה.....תקטז
סימן עז	ניעור שטריימל מגשם ושלג.....תקכ
סימן עח	ניקוי בגד כובע ושטיח מאבק ופירורים וכדומה.....תקכב
סימן עט	ניקוי אבק מבגד ע"י כניסה בין אנשים בדוחק, או ע"י שכיבה במטה.....תקל
סימן פ	ניקוי בגד מטיט או תבשיל שנשפך עליה.....תקלב
סימן פא	ניקוי נעליים מבויץ ואבק.....תקלז

הלכות קיפול בגדים ונייר

סימן פב	יסודי ופרטי דיני קיפול בגדים בשבת.....תקמג
סימן פג	להחזיר הקפל שבמכנסיים, שקע של הכובע וכדומה, יישור כוס חד פעמי.....תקנ
סימן פד	קיפולים שונים בנייר, מפיות נייר לצורך יפוי השלחן, עלונים וברכונים וכדומה.....תקנב

קונטרס בדיני הכנה משבת ומיו"ט לחול

סימן פה	גדרי איסור הכנה משבת ומיו"ט לחול.....תקנו
סימן פו	הכנה בדיבור.....תקס
סימן פז	הליכה בשבת לצורך חול.....תקסג
סימן פח	שינה לצורך חול.....תקסה
סימן פט	אכילה לצורך מחר, לקיחת תרופות להקל על הצום.....תקסו
סימן צ	הצלת כלים ואוכלים מהפסד.....תקע
סימן צא	נתינת שיורי המאכלים במקפא, הקפאת החלות שאפו בערב שבת.....תקפ
סימן צב	הצעת המטה וסידור הבית וביהמ"ד.....תקפד
סימן צג	הדחת כלים מפני חשש זבובים או נקיון החדר, הדחת כל כליו כשאין צריך אלא לכלי אחד, הדחת כלים כשיש לו כלים אחרים נקיים.....תקפז
סימן צד	לשרות כלים במים כדי להקל הדחתם במוצאי שבת.....תקצא
סימן צה	נתינת כלים בתוך מכונת כלים, ונתינת בגדים בתוך מכונת כביסה.....תקצד
סימן צו	הוצאת מאכלים מהמקפא ביו"ט ראשון לצורך סעודת הלילה, הכנסת משקאות למקרר לצורך סעודת הלילה.....תקצז
סימן צז	החזרת טלית ושאר חפצים לביתו.....תרג
סימן צח	לקיחת מפתח בשבת אחר הצהריים, לקיחת בגדים לצורך מוצאי שבת, הבאת מגילה ומחזור לצורך הערב.....תרח
סימן צט	הלבשת ילדים מבעוד יום בגדי שינה או בגדי יו"ט לצורך הלילה.....תריד
סימן ק	הכנת קריאת התורה וקריאת מגילה לצורך מחר, לימוד לבחינה בשבת.....תריז
סימן קא	הכנת מים אחרונים לצורך ברכת המזון של סעודה שלישית לאחר צאת השבת, הכנה בשבת לצורך ביהש"מ.....תריט
סימן קב	הכנה משבת לשבת.....תרכא
סימן קג	הכנה מיו"ט לשבת.....תרכג
סימן קד	הכנה והדחת כלים ע"י גוי.....תרכז

הלכות ריבוי בשיעורים בהוצאה בשבת וביו"ט

סימן קה	החזרת חפצים לבית ע"י ריבוי בשיעורים.....תרלג
סימן קו	ריבוי בשיעורין בשבת ע"י נכרי.....תרנד
סימן קז	הכנסת דברים מוקצים כגון פלאפון ומעות וכדומה בערב שבת בתוך תיק היולדת.....תרס

הלכות ניקוי השלחן והכסאות במים

סימן קח ניקוי כסאות ושלחנות של עץ או פלסטיק במים, ודין ניקוי מפה של פלסטיק, ומוצץ של תינוק..... תרסח

דיני סלסול הפיאות בשבת ויו"ט

סימן קט סלסול הפיאות בשבת..... תערב
סימן קי השימוש במי סוכר, ג'ל, ספריי, קונדישינע"ר וכדומה לתיקון השערות והפיאות..... תרפ
סימן קיא חיכוך בשערות הראש והזקן, וחשש תלישת שער במסלסל פיאותיו למשך איזה זמן..... תרפב

הלכות נתינת מתנה בשבת

סימן קיב חלוקת פרסים ומתנות לילדים בשבת בסתם או ע"י גורל ודין חלוקת כרטיסים ושוברי זכויות..... תרפז

הלכות שכר שבת

סימן קיג יסודי וגדרי איסור שכר שבת ואופני ההיתר לכתחילה ובשעת הצורך, ודין תשלום עבור כולל ללימוד בשבת..... תרצה
סימן קיד שכר שבת למלמד פרטי המקבל שכר לפי שעות..... תשה
סימן קטז תשלום עבור שמר טף [בעיב"י סיט"ר]..... תשז
סימן קטז קניית כרטיס הגרלה (לוטו) שההגרלה הוא ביום השבת..... תשיא

דיני 'ודבר דבר'

סימן קיז פרטי דיני דיבור בשבת האסור והמותר..... תשיג
סימן קיח דיבור מנסיעה בשבת..... תשכד
סימן קיט לחשב חשבונות בשבת, דיבור על מעשה שנעשה קודם השבת, ודיבור מענין מחירים.... תשכח

קונטרס בדיני שמרי הדיוטות

פרק א הקדמה לדיני קריאה בשמרי הדיוטות..... תשלח
פרק ב כללי ופרטי דיני קריאה בשבת..... תשלז
פרק ג אופנים המותרים בקריאה..... תשמג

פרק ג	דיני קריאת כתב שתחת הצורה..... תשסא
פרק ד	עיון ברשימת שמות המזומנים או המכובדים..... תשסז

שו"ת בדיני שטרי הדיוטות

סימן קב	קריאת עיתונים בשבת ויו"ט..... תשעב
סימן קכא	קריאת שט"ה בלי התבוננות בדרך העברה בעלמא..... תשעט
סימן קכב	דיני מוקצה בשטרי הדיוטות..... תשפב
מילואים הוספות והערות לספר אוצר תשובות ח"א.....	תשפט
מפתח הענינים.....	תתיא

נראה פשוט דבעניננו יודה דאין בו איסור ודבר
דבר, דרק כשאומר כל המכבה שייך לאסור
מחמת איסור ודבר דבר שהרי מדבר מדבר
האסור לעשות בשבת, אבל כשאומר לגוי שאסור
לו לעשות כן בשבת פשוט דאין כאן איסור
'ודבר דבר', דהוא רק כמספר לו דיני ישראל.

סימן יד

אמירה לעכו"ם לכבות אור, הסקה, מזגן וכדומה

שאלה האם מותר לרמוז לנכרי לכבות את האור או את ההסקה או את המזגן הפועלים חזק מדאי, וכן האם מותר לרמוז לו לכבות שאר מכשירי חשמל שהופעלו על ידי קטן וכיו"ב.

תשובה [א]. אם האור הוא בחדר השינה ומפריע לו לישון, מותר לומר לגוי בפירוש לכבותו, דשבות דשבות הותר במקום צער הגוף.

[ב]. אך אם רוצה לכבות את האור מחמת סיבות אחרות ולא מחמת צער, אסור לומר לו בפירוש לכבותו, ומ"מ היות וכיבוי הוא דבר שאין גוף הישראל נהנה ממנו, לכן כשיש אור בחדר מותר לומר לנכרי בשבת בדרך סיפור "שרוצה שהאור יהא כבוי", ויכול אף להוסיף דעפ"י דת ישראל אסור לי לכבות אור היום [עכ"פ כשאינו מבין בלא זה], אך אסור לומר לנכרי "עשה עמי טובה האור בביתי דולק ואיני יכול לכבותו בעצמי" דהוי רמז בלשון צווי.

[ג]. כמו כן כשההסקה פועלת ונעשה החדר חם מדאי, יכול לרמוז לנכרי בדרך סיפור ולומר לו "החום גדול בבית בגלל התנור חימום הפועל" והנכרי יבין מאליו לכבותו או להקטין. ולהיפך כשהמזגן פועלת ונעשה קר בבית, יכול לרמוז לנכרי ולומר לו "הקור גדול בבית בגלל המזגן הפועל והיה יותר נוח לנו אם היה כבוי", והנכרי יבין מאליו לכבותו או להקטין. ובאופן שמזג האויר בחדר קר ביותר והאנשים מצטערים הרבה מחמת המזגן, מותר אף לומר לנכרי להדיא לכבותו, דשבות דשבות הותר במקום צער הגוף.

[ד]. כמו כן אם הופעל בטעות איזה מכשיר חשמלי על ידי קטן, כגון תנור חימום, או טיי"פ (רשמקול) או מערכת אזעקה, ומפריעים לו, מותר לרמוז לנכרי בדרך סיפור לכבותו, שבכל אלו אין ההנאה של היהודי מעצמיות המלאכה, אלא מהפועל יוצא שלה ולכן מותר, וכן בכיבוי מגוע של רכב וכיו"ב.

[ה]. בכל אלו האופנים, אם הנכרי שואלו היכן המתג או השלט וכדומה, מותר להראות לו, ויכול אף לכתחילה להראות ולומר לו ב"כפתור זה אני רגיל לכבות בימות החול" וכדומה, דגם זה הוי בכלל רמז בדרך סיפור. אבל אם הגוי שואלו 'האם רצונך שאכבה את האור, אסור לענות 'כן' או להנהן בראשו, אלא רק יחזור ויאמר את הרמז וכדו', או יאמר לו 'אם אתה רוצה'.

[ו]. בכל אופן כשמרמז לנכרי לא יאמר לנכרי "בוא לביתי", אלא כשפוגש את הנכרי יאמר לו מה שקרה בדרך סיפור, והנכרי יבין מאליו לבוא לביתו.

[ז]. בסימן הקודם הבאנו שיש אחרונים המפקפקים בכל אלו ההיתרים, ולכן אף שנתפשט המנהג כדברי גדולי הפוסקים המתירים, מ"מ אם יכול להסתדר בקל מבלי להיזקק להיתרים אלו, בודאי נכון הדבר [וכגון בנידון הטיי"פ שמעורר רעש, דלפעמים סגי בכיסוי שמיכות, וכן כל כיוצא בו], בפרט שבעו"ה ענין אמירה לעכו"ם פרוץ הוא ביותר אצל ההמון ורבו בו המכשולים.

מותר לרמז שלא בלשון ציווי לעשות מעשה כיבוי

א) לאור מה שביארנו בסימן הקודם דהיכי שאין גוף ישראל נהנה ממנו ליכא חובת מחאה וגם מותר לרמז לו שלא בדרך צווי לעשות כן, נמצא למעשה דמותר לרמז לנכרי שיכבה את האור, דהרי בכיבוי אור אין גוף ישראל נהנה ממנו, וכמבואר להדיא בתוס' (שבת דף קכ"ב. ד"ה ואם) ובשו"ע (של"ד סכ"ה), וממילא מותר גם הרמיזה שלא בדרך צווי.

וה"ה דמותר גם לרמז לגוי לכבות גז או פלטה של שבת, בדרך סיפור, כגון שיאמר לו

"חבל על הגז או החשמל שמתבזבז" והוא יבין שצריך לכבותו, וכ"כ בשש"כ (פ"ל ס"ו, ודלא כפסק"ת ס"י רעו אות ב'), אבל אסור לומר בלשון כל המכבה אינו מפסיד דזה לא התירו רק בדליקה (ס"י שלד סכ"ו).

ויכול אף להראות לו את מקום הכפתור או ה"שלט" וכדומה, שעל ידו מכבין או מנתקים את המכשירים, ואף שהבאנו לעיל בסימן הקודם מהחיי אדם דאף רמז ע"י תנועות הידים אסור, היינו אם הוא דרך צווי, כגון שמראה בידיו שיכבנו, אבל אם רק מראה לגוי היכן הכפתור, אין זה דרך צווי. וכ"ה בס' מאור השבת (ח"א

דשבות (משנ"ב סי' שכח סק"ג וסקפ"ג), מ"מ במיחוש חזק התירו, ונראה פשוט דאם אינו יכול לישן הרי זה נכלל במיחוש חזק (וכ"כ הגאון בעל מחזה אליהו בספרו פיה פתחה בחכמה ח"ג עמ' קא, וראה באריכות בס' הלכה ברורה הל' אמירה לנכרי ח"ב עמ' ר).

וביותר מזה ראיתי במקור חיים לחו"י (סוסי) רעז) שכתב "ולכבות נר ע"י גוי אם אינו יכול לישן לאור הנר מותר אפילו בריא, דאין לך מצוה וכבוד שבת גדול מזה", הרי דס"ל דזה נכלל בהיתר של שבות דשבות במקום מצוה, ונראה דה"ה כשהוא במקום מצוה כגון לצורך קיום מצות עונה, שו"ר כן בשו"ת לבושי מרדכי (תנינא סי' נד).

ואף לדעת החזו"א דס"ל דכיבוי חשמל יש בו משום מלאכת סותר, וא"כ לכאורה יש להחמיר כאן שהרי הוי אמירה לנכרי באיסור דאורייתא, אבל זה אינו דהרי הרבה פוסקים ס"ל דלגבי אמירה לנכרי לא חיישינן לחומרת החזו"א (עי' בסמוך סי' טז), ועוד דהוי סותר שלא ע"מ לבנות וא"כ הוי מלאכה דרבנן, ועי' גם ארחות שבת (פ"ל סוף הע' סא) דבכיבוי חשמל אין בזה איסור סותר מן התורה אפילו למ"ד מלאכה שאצל"ג חייב ע"ש. וה"ה בכל זה לענין כיבוי מזגן במקום שהוא קר מאוד באופן שיש צער הגוף חזק.

עמ' תקטו) בתשו' הגרשז"א, שנשאל באופן שרמז לגוי שלא בדרך צווי לכבות האור, אם יכול גם לרמז לו איזה כפתור ידליק על ידי סיפור בכעין לשון זה 'בכפתור זה אני מדליק בימי השבוע חשמל', והשיב הגרשז"א דגם זה לא נקרא צווי.

ומה שכתבנו לענין כיבוי המזגן, דבאופן שהאור הקר מהמזגן עלול להזיק לאדם ואין דרך אחרת למנוע את הקור, מותר אף לומר לנכרי בפירוש לכבותו, משום דהכל חולים אצל צינה, הוא עפ"י המבואר בשו"ע (סי' רעו ס"ה) דאם הקור גדול מותר לומר לגוי לעשות מדורה, שהכל חולים אצל הקור, וכ"כ לעניננו בשו"ת אג"מ (או"ח ח"ג סוסי' מב) והובא בשש"כ (פ"ל סי"א).

שבות דשבות במקום צער

ב) ובאופן שהאור דולק בחדר השינה ואינו יכול לישן מחמת זה, יש להתיר אף האמירה להדיא לגוי, דהוי שבות דשבות במקום צער הגוף המבואר בשו"ע (סי' שז ס"ה) דהותר שבות דשבות במקום שיש מקצת חולי, וההיתר הוא משום דהותר שבות דשבות במקום צער הגוף כמבואר בשעה"צ (שם סקכ"ד), והגם דאם אינו סובל אלא ממיחוש בעלמא לא התירו שבות

❁ סימן טו ❁

רמיזה לנכרי להדליק אור כשיש שם אור נרות

שאלה נכבה אור האלקטריק כליל שבת בחדר שאוכל בו ועדיין הנרות דולקין, האם מותר לרמז לגוי להדליק האור.

תשובה [א]. נתבאר לעיל שמותר לרמז לנכרי בדרך סיפור לעשות עבורו דברים שהן רק תוספת הנאה, ולכן בחדר שיש בו נרות באופן

שאפשר להשתמש בהם על ידי הדחק, מותר לרמוז לנכרי בדרך סיפור להדליק האור, כגון שיאמר לנכרי "אין זה נוח לאכול בחדר זה כיון שאין בו די אור" וכיוצ"ב. וכפי שנתבאר בתשובות הקודמות צריך שגם קריאת הגוי לביתו יהיה בדרך סיפור, דהיינו שיספר לו תיכף מה שאירע לו, והנכרי יבין מאליו לבוא לביתו. וכבר כתבנו שם דאם יכול להסתדר בקל מבלי להיזקק להיתרים אלו, בודאי נכון הדבר.

[ב]. כל זה כאמור כשיש קצת אור בחדר, אבל אם אין אור בחדר כלל, אסור לרמוז לנכרי להדליק האור, ואפילו אם הדליקו מעצמו אסור ליהנות מאור זה, מלבד באופנים מסויימים, כגון שהאור נצרך לחולה, אף שאין בו סכנה, או לילדים קטנים המפחדים לשהות בחושך, או לצורך טיפול בתינוקות, דבכה"ג מותר אף לומר לנכרי במפורש להדליק את האור, וכמבואר בפוסקים.

[ג]. הא דהותר לרמוז לנכרי בדרך סיפור וליהנות מהוספת האור, הוא דוקא בדברים שהיה יכול לעשות מקודם ע"י הדחק, וכגון אכילה וכדומה, או שהיה יכול מתחילה לקרוא ע"י הדחק דיכול עתה לקרות קריאה קלה ונוחה לאור האלקטרי, אבל אסור ליהנות מעתה הנאה כזו שאף על ידי הדחק לא היה יכול ליהנות קודם שהדליק הנכרי את האור. ולכן אם לא היתה אפשרות לקרוא בחדר לאור הנר הראשון, והיתה רק אפשרות לאכול לאורו, והדליק הנכרי נר נוסף, אין היתר מעתה לקרוא לאור הנרות ואינו רשאי אלא לאכול לאורם. [וראה בפנים התשובה אות ג' וד' ספיקות שונות בדינים אלו].

[ד]. כתבו הפוסקים שההיתר ליהנות מהאור הנוסף נאמר רק כל זמן שהנרות דולקין, אבל לאחר שכבו הנרות אסור ליהנות מהאור שהדליק הנכרי, דמעתה הרי הוא נהנה הנאה גמורה ממלאכת הנכרי שנעשתה עבורו בשבת.

לדעת המ"ז והשועה"ר במקום צורך גדול דהיינו שעונג שבת תלוי בזה, אפשר להקל ליהנות מאור זה אף לאחר שכבו הנרות, אמנם המשנ"ב הכריע בזה כהאוסרים.

[ה]. בכל אופן שנתבאר שאסור ליהנות מאור שהודלק ע"י נכרי, נחלקו האחרונים אם מותר ללמוד לאורו, מטעם דמצוות לאו ליהנות ניתנו, או לא, ראה בפנים התשובה.

היתר תוספת הנאה

א) נתבאר לעיל (סימן יג) דכמו דליכא איסור הנאה וחובת מחאה בנכרי הבא להסיר דבר המונע כיון שאין גוף ישראל נהנה ממנו, כמו כן ליכא איסור הנאה וחובת מחאה בנכרי הבא להדליק אור במקום שיש שם כבר נרות דולקות, ואף שנהנה ממנו מ"מ כיון שגם מתחילה היה לו נרות והגוי רק הוסיף לו הנאה, לא אסרוהו חכמים כיון שאין זה הנאה גמורה.

דין זה מבואר בשו"ע (סי' רעו סעי' ד) וז"ל "אם יש נר בבית ישראל ובא אינו יהודי והדליק נר אחר, מותר להשתמש לאורו בעוד נר ראשון דולק, אבל לאחר שיכבה הראשון אסור להשתמש לאור השני, וכן אם נתן שמן בנר הדולק מותר להשתמש עד כדי שיכלה השמן שהיה בו כבר ואחר כך אסור".

וע"ש במשנ"ב (סקל"ב ובסי' שז סקע"ו בשם הפמ"ג) דההיתר הוא כשהיה יכול מתחלה במקום הזה על כל פנים ליהנות קצת לאור הנר הראשון ולכן שרי אף דעתה על ידי הנר הזה שהדליק בשביל ישראל נתגדל האור יותר, וכגון שמתחילה לא היה יכול לקרות לאור זה רק ע"י הדחק ועכשיו ע"י הדלקת הנכרי יכול לקרות כרגיל, דמ"מ כיון שגם מתחילה הי' יכול לקרות קצת אין זה הנאה גמורה ולא גזרו בו חז"ל, אבל אם לא היה יכול לקרות כלל לאור נר הראשון, צריך למחות ביד הגוי ואף אסור ליהנות מאור זה משום דהוי הנאה גמורה.

עוד מבואר בדברי השו"ע דכל ההיתר בכה"ג הוא רק בעוד שהנר הראשון דולק, אבל לאחר שכבה אותו הנר שוב אסור ליהנות מהאור שהודלק ע"י הגוי. והנה דעת הט"ז (סק"ד) דבמקום צורך גדול דהיינו שעונג שבת תלוי בזה מותר ליהנות מהאור שהדליק הגוי אף לאחר שכבה נר הראשון, דכיון שבתחלה כשעשה הנכרי האיסור בשביל הישראל היה מותר ליהנות ממנו לא יצא מידי התירו לעולם

אף לאחר שכלה הנר הראשון. והעתיקו להלכה בשו"ע הרב (סי' ד) ובחיי אדם (כלל סג סוסעי' ו' וכלל סב ס"ג ובנ"א) ועי' גם בערוה"ש (סעי' י' וי"א).

אך המשנ"ב לא העתיק כלל דברי הט"ז, וע"ש בביה"ל (ד"ה אבל) שהוכיח מכמה פוסקים דלא כוותי', וע"ש שדחה ראיית הט"ז, ולכן הכריע כדברי האוסרים, וכן נקט בכה"ח (סקמ"ג).

פרטי הדין בענין רמיזה לנכרי להוסיף אור

ב) ולפי מה שנתבאר לעיל בסימנים הקודמים דבאופן דליכא איסור הנאה וחובת מחאה מותר גם לרמז לו שלא בלשון צווי לעשותו, א"כ בעניינו מותר לרמז לגוי ברמז שלא בלשון ציווי להדליק האור הנוסף, וכ"ה בכלכלת שבת (אמירה לנכרי ס"ה) לעניינו, וז"ל "וכן מותר לומר בפניו הבית אינו מאיר יפה משום שדולק רק נר אחד, אף שיבין עי"ז להוסיף נרות". ועי' גם במשנ"ב סי' ש"ז (סקע"ו) בשם הפמ"ג, וכ"פ בשש"כ (פ"ל ס"ז).

והיוצא מזה לדינא לענין נידון השכיח באופן שנכבה האור בחדר האכילה בליל שבת ויש שם נרות שבת על השלחן באופן שיכול לאכול שם בשעת הדחק, דמותר לרמוז לנכרי שלא בדרך צווי להדליק האור, והגוי יבין מאליו להדליק האור, ואף שנהנה מריבוי האור, שיכול עכשיו לאכול ולשתות כרגיל, מ"מ כיון שגם מתחילה היה יכול לאכול ולשתות שם ע"י הדחק עכ"פ, אין זה נקרא הנאה גמורה ולא אסרו חז"ל בזה איסור הנאה ממעשה נכרי.

אך היתר זה אמור רק לגבי הנאה כזו שהיה יכול ליהנות לאור הנר הראשון, עכ"פ על ידי הדחק, אבל אסור ליהנות מעתה הנאה כזו שאף על ידי הדחק לא היה יכול ליהנות קודם שעשה הנכרי את המלאכה. ולכן אם לא היתה אפשרות לקרוא בחדר לאור הנר הראשון, והיתה רק אפשרות לאכול לאורו, וע"י הדלקת הנר

תוספת הנאה זו כדאי לגזור בשבילה שמא יאמר לו להרבות בשבילו עצים". ובבית מאיר (סי' תרעג ד"ה בשו"ע ונוהגים) כותב לבאר דתוספת אור לא חשוב הנאה והוא בכלל אמרם מראה אין בו משום מעילה.

ומעתה יש להסתפק במקרה שאין נרות בחדר אך אפשר ליהנות על ידי הדחק מאור הבא מבחוץ או מחדרים אחרים ובא נכרי והדליק את האור, האם זה נקרא רק תוספת אור והוא בכלל דברי הראשונים דאף בריבה הרבה נרות מותר, או דכיון שלא היה אור בחדר זה עצמו, הדלקת האור הוי כהנאה חדשה ושייך לגזור בו שמא יאמר לגוי להדליק האור.

והנה זאת נראה ברור שאם הוא ביום ויש שם אור הבא מהחלונות מבחוץ, ובא גוי והדליק האור, דבודאי הוי רק תוספת אורה, כיון שאור היום מאיר ובא לתוך החדר ואפשר שפיר להשתמש שם כרגיל, וע"י אור החשמל רק ניתוסף האור עוד יותר. והשאלה הוא בליל שבת שאין אור כלל בתוך החדר אלא שמאיר קצת מהאור שמהחדר הסמוך, אם מותר לרמז לגוי להדליק האור על סמך היתר תוספת אורה או דכיון שלא היה בחדר זה עצמו הדלקת האור הוי כהנאה חדשה.

ובס' ארחות שבת (פכ"ג הע' לה) הביאו מהגר"ש אויערבאך זצ"ל שכתב בזה דאולי המעשה שבא להכניס אור גדול בגוף החדר זה מעשה רב, וביותר אם אין האור מגיע מביתו אלא מבחוץ, דאין לו הרגשת אורה שלו, ויל"ע בזה עכ"ל. וע"ש שהביאו דברי הסה"ת והמרדכי הנ"ל דגם בהוסיף הנכרי הרבה נרות ה"ז מותר, אמנם יש לחלק בזה עכ"ד. ולהלכה נראה יותר להקל דמ"מ ה' לו אור בחדר זה^ס,

נתאפשר גם לקרוא בחדר זה, אסור לקרות לאור נר זה, דזה הוי הנאה חדשה שלא היה לו קודם לכן, ונמצא נהנה הנאה גמורה ממעשה הנכרי.

גם מה שהותר ליהנות מהנר הנוסף באופן שהיה ראוי מתחילה ליהנות מנר זה בשעת הדחק, הוא רק כל זמן שהנרות דולקין, אבל לאחר שכבו הנרות אסור ליהנות מעתה לגמרי מהאור שהודלק ע"י הנכרי, שהרי מעתה נהנה הנאה גמורה מהאור שהרי לולי אור החשמל לא היה כאן עכשיו אור כלל, ולדעת הט"ז השועה"ר והח"א במקום צורך גדול שעונג שבת תלוי בזה מותר ליהנות גם לאחר שכבו הנרות, אבל המשנ"ב הכריע כדברי האוסרין וכנ"ל.

בגדרי תוספת אורה

ג) והנה בעיקר דין של תוספת אור יש להסתפק בהגדרת הדברים, דהנה מצינו בדברי ספר התרומה והמרדכי (שבת סי' רג) שהם המקור להאי דינא דתוספת אורה שכתבו וז"ל: "ואם נר אחר דולק בשבת וגם הנכרי הדליק בשבת עוד הרבה נרות וכו' מותר לישראל ליהנות מהם כיון שמתחלה היה יכול ליהנות קצת מן הנר או מן האש" ע"כ, ומוכח מזה דאף אם הרבה הגוי הרבה נרות וניתוסף לו הנאה מרובה אעפ"כ לא אסרו ההנאה בזה.

ובפשטות הטעם הוא משום דכיון דגם מתחילה ה' לו אותו סוג הנאה לכן אף אם נתרבה לו ההנאה טובא מ"מ לא חיישינן בכה"ג שמא יאמר לגוי להרבות לו ההנאה. וכן מבואר בשועה"ר (סי' רעו סי"ג) לגבי מדורה, וז"ל "ואין גוזרים שמא ירבה בשבילו מפני שאף אם לא היה מרבה בשבילו היה נהנה קצת מהמדורה ואף שע"י רבוי העצים נהנה ממנו בריוח אין

הוספות והערות

ס. ומ"מ צריך להזהר להניח הדלת או החלון לחדר האחר פתוח, דאם יסגור הדלת ושוב אינו מאיר מהחדר השני לתוך החדר שמשתמש עכשיו שם, נחשב כאילו נכבו הנרות הראשונות שאסור להשתמש לאותן נרות שהוסיף העכו"ם, והגם שעדיין יכול לפתוח הדלת ואור החשמל יאיר לתוך החדר הלו.

אך למעשה צ"ע דלא מצינו בפוסקים הקדמונים דברים ברורים בזה.

וכן יש להסתפק במקרה שבחדר שבו אוכלים את סעודת השבת יש נרות אבל במטבח ובשאר חדרים אין נרות, והמתג הראשי של החשמל התנתק וכבה האור בכל הבית, אם מותר לרמוז לנכרי לחבר את המתג הראשי על סמך היתר של תוספת אורה או שאסור לעשות כן משום שמעשה הנכרי מביא לו אור בשאר חדרים שבהם אין אור, ונמצא שהמעשה שלו נותן הנאה גמורה, ראה בארחות שבת (שם הע' נה) מש"כ בזה (ועי' שש"כ פל"ב סעי' סו).

ד) עוד יש להסתפק באופן שהיה לו נר בחדר זה והיה יכול לקרוא לאורו, אך לא היה יכול לקרוא אלא סמוך לנרות, ועתה ע"י הדלקת האור יכול לקרות בכל החדר, אם אסור לו לקרות רק סמוך לנרות דקריאה בכל החדר נקרא הנאה חדשה, או דילמא כיון שעכ"פ הי' יכול לקרות בחדר זה, לא מחלקינן בחדר עצמו בין מקום למקום דזה נקרא רק תוספת הנאה (ועי' גם פסק"ת סי' רעו הע' 123).

ומצאתי בשו"ת מהרש"ם (ח"ה סי' מו) שהאריך בנדון שנהגו בהרבה מקומות ששוכרים גוי להדליק בכל יום ש"ק באשמורת הבוקר בביהמ"ד הרבה נרות וכמה אנשים מתאספים שמה ואומרים תהלים וכדומה, והביא שכבר האריך בזה הייטב לב זצ"ל בתשו' הנדפס בשו"ת השיב משה (סי' י') ובתוך הדברים כתב לצדד להקל דכיון דיש נר אחד שמדליק לצרכו או נר תמיד שוב מותר להשתמש וללמוד גם אצל שאר הנרות. וכתב ע"ז המהרש"ם שיש לפקפק בזה שהרי עיקר הטעם מבואר בסה"ת משום שגם אצל נר האחד יכול להשתמש והוי רק תוס' הנאה ושרי, אבל בנ"ד שידוע שא"א בשום אופן שילמדו כל הקהל בביהמ"ד גדול לאור של נר אחד והעומדים מרחוק לא יוכלו לעיין כלל בספר א"כ שוב הוי הנאה ממש ואסור.

ולבאורה נראה מדבריו שיש להחמיר בשאלתינו, אך יש לדחות דהרי התם מסתבר דא"א לכולם להידחק אצל הנר ולקרות לאורו, ומשו"ה הוי הנאה ממש שע"י הדלקת הנר נתאפשר לכל הקהל ללמוד לאורו, אבל בשאלתינו באופן שיכול ללכת לקרות ליד הנר אולי יש להתיר, וצ"ע.

ועכ"פ צריך התבוננות היטב בכל פעולה להגדיר כראוי מה נקרא הנאה גמורה ומה נקרא תוספת הנאה, ושפיר ציין בזה הגאון בעל מחזה אליהו (בספרו פיה פתחה בחכמה ח"ג עמ' עה בהערה) שני דוגמאות בפוסקים מזה, א. במשנ"ב (סי' רנב סק"ל) הביא ממג"א שנעל שהיה מתוקן כבר מער"ש והנכרי רק תיקנו והחליקו בשבת מותר ליהנות ממנו בשבת, ומאידך לגבי נכרי שצחצח את הנעל עם משחה הובא במשנ"ב (סי' שכו סקט"ז) שהנעל אסור בהנאה, והיינו משום שהנאת התיקון הוי בזה שהמנעל נעשה ראוי לשימוש והרי היה ראוי גם מקודם ולכן לא הוי רק תוספת הנאה, אך הנאת הצחצוח היא בזה שהמנעל נעשה יפה ומצוחצח, ואף שהמנעל היה ראוי לשימוש אף בלי הצחצוח מ"מ את ההנאה המסויימת הזו, היופי והצחצוח, זאת לא היתה כלל מקודם ולכן הוי בגדר הנאה גמורה.

עוד כתב שם דלפעמים אף אם הוי תוספת גרידא, מ"מ אם תוספת זאת משנה את מהות ההנאה, אזי נחשבת היא כהנאה חדשה, וכגון מה שמצינו (ביה"ל סי' רנג ס"א ד"ה דינו) דמאכל שהיה ראוי לאוכלו רק ע"י הדחק כמאכל בן דרוסאי, אם הוסיף וגמר את בישולו נאסר המאכל באכילה, והיינו משום דאין זה דומה לתוספת אורה, דהתם אף שהיה ראוי לקרות מקודם לאור המועט רק ע"י הדחק מ"מ אכתי הוי הדלקת הנר הנוסף רק בגדר תוספת אורה בלבד, דסוף סוף הוי אותה קריאה ורק נעשית ביתר קלות, משא"כ בתבשיל שהיה ראוי לאכילה רק ע"י הדחק, דע"י גמר הבישול חל שינוי במהות המאכל ולא הוי בגדר תוספת בלבד אלא הוי סוג מאכל חדש.

**לימוד התורה לאור נר שהדליק העכו"ם,
יבואר אם אמרינן בלימוד התורה מצות לאו
ליהנות ניתנו**

(ה) ויש לדון באופנים שנתבאר שאסור ליהנות מהאור שהדליק הגוי, אם גם לימוד התורה בספר אסור לאור נר זה או דאמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו, וכדמצינו בסי' תקפ"ו (סכ"ב) דגוי שעשה שופר בר"ה מותר לתקוע בו דמצוות לאו ליהנות ניתנו.

והנה בעיקר השאלה אם גם במצות לימוד התורה אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו יש בזה מחלוקת גדול בפוסקים, דהנה מצינו בשו"ע (יו"ד סי' רכא סי"א) דאם אסר ספרו על חבירו אסור לנאסר ללמוד בו, והטעם הביאו שם הט"ז והש"ך בשם תשו' מיימוני דכיון דאין משאילים ספרים מפני שמתקלקלין ויש לו להשכיר ספרו וזה לומד בחנם הוי הנאה ע"כ, ומוכח מזה דגם בלימוד התורה אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו, דאל"ה פשיטא דאסור ללמוד בו שהרי נהנה במה שלומד.

אך באמת הט"ז שם (בסקמ"ג) כתב טעם זה מדוע אסור ללמוד בו אף שהוא מצוה, וז"ל: התורה משמחת לב שהרי אסור ללמוד בימי אבלו, אם כן לא דמיא האי מצוה לשאר מצוות דאמרינן לאו ליהנות ניתנו, אלא בזה נמשך הנאה לאדם עכ"ל. וכבר כתב כן בחדושי ר' אברהם מן ההר (נדרים מ"ז ע"ב) וז"ל: "לא שייך למימר במצות תלמוד תורה דלא ניתן ליהנות, שעיקר מצותו היא ההנאה והתענוג במה שמשגי והבין בלימודו, הילכך כשהדירו זה את זה אסור לקרות בספר האוסר שהרי על כרחו מגעת לו הנאה בממונו" עכ"ל. ועי' גם בהקדמת האגלי טל. ועי' גם בשד"ח (ח"ה מערכת המ' כלל צה) שהביא משו"ת קול אליהו לגבי ס"ת שתקנוהו בשבת שאין לקרות בו משום נהנה ממעשה שבת, כיון שתורה ליהנות ניתנה.

אולם מצינו בכמה מקומות בראשונים ובפוסקים דלא ס"ל כדיעה זו, דעי' בב"י סוסי

רכ"ד שהביא מדברי הרשב"א דגם בספרים אמרי' מצות לאו ליהנות ניתנו [נראה בעינים למשפט (נדרים מח.)], וכן מבואר בר"ן (נדרים לו. ד"ה אמר שמואל) וז"ל: ולימוד גופיה נמי לאו הנאה הוא דמצוות לאו ליהנות נתנו עכ"ל, וכ"כ עוד שם (לה: ד"ה ומלמדו) דהמודר הנאה מחבירו מלמדו מדרש הלכות ואגדות, משום דמצות לאו ליהנות ניתנו. וכבר תמה על הט"ז מדברי הר"ן אלו בהגה' אמרי ברוך (סוסי רכא) וע"ש שכ"ה ברשב"א, וציין לעי' בטורי אבן במס' ר"ה (דף כז ד"ה בשופר של שלמים) וכן ציין לדברי הטו"א בגליון הש"ס (נדרים שם).

ועי' גם בקצוה"ח (סי' עב סקל"ד) שכותב דשואל ספר אינו כדין שואל דלא מקרי נהנה משום דקיימא לן מצוות לאו ליהנות ניתנו, וכ"ה במחנה אפרים (הל' שאלה סי' ג'). והנתיבות (סי' עב סקי"ז) כתב על דברי הקצות דאישתמיטתיה דברי הט"ז הנ"ל דתלמוד תורה להנות ניתן, ותירץ על זה הקצות במשובב נתיבות וז"ל: אדמותיב מדברי הט"ז יסעייה מדברי תשובת מיימוני עכ"ל, והיינו כמו שנתבאר דמדברי תשו' מיימוני מוכח דגם בלימוד התורה אמרי' מצות לאו ליהנות ניתנו.

גם בשו"ת פני אריה (סי' מז) הוכיח מדברי התשו' מיימוני דלא כט"ז, והוסיף עוד להביא רא"י מדברי הגמ' ברכות (דף כ"א) דלא כט"ז, דאמרי' שם מה למזון שכן נהנה מה שאין כן תלמוד תורה, הרי דלא חשיב נהנה, ואע"ג דמשמחת לב ומש"ה האבל אסור בדברי תורה כל שבעה, שמחה שהיא לנפש לחוד והנאה שהיא לגוף לחוד. והובא דבריו בקצרה בשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' מג). וע"ע באמרי בינה (שבת סי' יב) שדחה ראיית הפני ארי' ע"ש.

וע"ש באמרי בינה שהביא דברי המג"א בסי' רכ"ג (סק"ה) שכתב דהקונה ספרים חדשים אינו מברך שהחיינו דמצות ללה"נ, ודלא כברכת רמ"מ, וכתב האמ"ב דלפי דברי הט"ז יצטרך

לאור הנר, אסור, דעכ"פ הגוף נהנה. ולפי"ז כתב הח"א דה"ה ללמוד אסור וביאר דהדבר ידוע שהגוף נהנה מן הנר אף כשלומד עכ"ל, והיינו דיש לו גם הנאת הגוף מהאור בעת הלימוד. ומסתבר דהח"א הוא המקור לדברי הביה"ל, וכ"כ בס' זכרון יוסף (בהערות בסוה"ס לאות ע"ח).

אכן באמת בשו"ת השיב משה (או"ח סי' י'), תשובת נכדו הייטב לב זצ"ל) דחה דברי החכ"א, וז"ל: עד כאן לא כתב הריב"ש שם אלא לענין סעודת שבת דזה ודאי יש הנאת הגוף שאוכל ושותה אצלו, וכבר כתב הר"ן בנדרים דף ע"ו היכא דמיתהנו הגוף בהדי מצוה חשיב הנאה אבל ללמוד ולקרוא מה הנאת הגוף יש בזה, וכפי הנראה הרב חכ"א כתב כן מסברא דנפשיה ואינו מוכרח, והסברא להיפך כדכתיבנא עכ"ל. גם בשו"ת זכר יהוסף (או"ח סי' צג) כותב על דברי הח"א דאינו רואה שום משמעות בדברי הריב"ש לדבריו. וע"ש שמציין שגם בכלכלת שבת (תפא"י אמירה לנכרי אות ט') כבר מצרף הא דמצות לאו ליהנות ניתנו לעניננו.

ובן בס' זכרון יוסף (אות ע"ח ובהערות בסוה"ס) האריך לדחות דברי הח"א והביה"ל, וע"ש שחזיק הדחיה מדברי הריב"ש שהרי הריב"ש מייירי מסעודת שבת ושם בודאי לא שייך לומר מצות ללה"נ כיון דעיקר המצוה הוא להנאת הגוף, וכה"ג כתב הט"ז סי' רע"ג סק"ג, ע"ש שהאריך עוד בזה. וכן הקשה הגרשז"א זצ"ל בשש"כ (פ"ל הע' קנג). ויש להוסיף דיסוד זה דמצות שעיקרו להנאה לא אמרינן ב' מצות לאו ליהנות ניתנו, מצינו כבר בחי' רבינו אברהם מן ההר (שהובא בסמוך) וכן במג"א (סי' רצ"ז סק"ה).

ועל טענת הח"א דנהנה ג"כ הנאת הגוף מהנר, כותב בתשו' מהרש"ם (שם) דהרי נודע שיטת הרשב"א בנדרים ט"ו ע"ב דגם בהנאת גוף בהדי מצות אמרי' מצות לאו ליהנות ניתנו

לברך, די"ל דאף קניית ספרים שמחה הוא לנפש, והביא שם מתשו' הרדב"ז ח"ג שכתב ג"כ דמברך. ובמשנ"ב (סקי"ג) כותב דיש בזה דיעות בין האחרונים משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ע"ש. ועכ"פ דעת המג"א בפשיטות דגם בלימוד התורה אמרי' מצות לאו ליהנות ניתנו.

אם יש להחמיר בלימוד התורה לאור הנר דיש בו ג"כ הנאת הגוף

ו) ולענין שאלתינו לגבי לימוד התורה לאור נר שהדליק עכו"ם, מצינו בביאור הלכה (ריש סי' רעו ד"ה אסור) שאוסר בפשיטות, וז"ל: "וללמוד או לאכול בפני הנר גם כן בכלל זה לאיסור, תשו' הריב"ש סי' שפז בשם הרמב"ן" ע"כ.

והנה ז"ל הריב"ש בשם הרמב"ן: "אפילו לדעת המתירין מלאכה ע"י כותי משום מצוה, ה"מ כגון מכשירי מצוה עשיית שופר ולולב ואזמל, אבל ליהנות במעשה שבת ויו"ט אסור. דכי תנן בכותי שהדליק את האור לצורך ישראל אסור, לא שנא בשעת סעודה ולא שנא שלא בשעת סעודה, שאם אי אתה אומר כן, כבר נתיר תבשיל שנתבשל בשבת ע"י כותי אפילו לצורך ישראל לסעודת מצוה, ונתיר ג"כ לומר לו שיבשל והותרה שבת. ולא דמי לאזמל הנעשה בשבת שהתירו הגאונים ז"ל להשתמש בו לצורך המילה ונמצא שהוא נהנה במעשה שבת, דמצות לא ליהנות נתנו ואין כאן הנאה אחרת אלא עשיית המצוה, אבל נר שהוא בעצמו נהנה היכן הותר" עכ"ל.

והמעין יראה שלא מבואר בריב"ש דאסור ללמוד לאורו אלא דאסור לאכול סעודת שבת לאורו, מ"מ החיי אדם (כלל סב סוף ס"ו) ביאר דברי הריב"ש דכוונתו דהדין דמצות לאו ליהנות ניתנו לא שייך אלא בכעין תקיעות וטבילה כדאיתא בגמרא דבר שאין הגוף נהנה ממנו כלל, אבל כשהגוף נהנה ממנו כגון לאכול

וכדהעיר בארחות שבת (פכ"ג הע' קיג) דמצינו בגמ' עירובין דף לא ובר"ה דף כח בדין איסורי הנאה דשרינן הנאת מצוה אף שעיקר החפץ אסור בשאר הנאות. ואולי סברתו כסברת האמרי בינה.

כמו כן מצינו באשל אברהם (בוטשאטש, מה"ת סי' רעו) שאוסר ג"כ ללמוד לאור נר שהדליק הגוי, וכתב וז"ל: וגם שמצוות לאו ליהנות ניתנו, י"ל שבכך לא קיל לימוד כי מ"מ שמא ישכח ויצווה ע"י שחשוק ללמוד ע"כ. ובזכרון יוסף (שם) תמה עליו דמאי שנא מהמבואר בסי' תקפ"ו סכ"ב דאם עשה נכרי שופר ביו"ט מותר לתקוע בו, וביאר שם בשו"ע דמשום דאין חוששין במצוות שלא נתנו להנאת הגוף שיעבור עבירה כדי לקיים מצוה ע"ש. וכנראה שדעת הגה"ק מבוטשאטש זצ"ל שבחשקת התורה יש לחוש טפי, כי ע"י עיונו בתורה איכא למיחש טפי שישכח לרגע ששבת היום ויצוה לגוי להדליק. וראה עוד שו"ת תרשיש שהם (חאו"ח סי' ו אות ג) ושו"ת כרם שלמה (קוטלר, סי' כא).

היוצא מכל זה דנחלקו הפוסקים אם אמרינן בלימוד התורה מצוות לאו ליהנות ניתנו, ואפילו להסוברים דגם בלימוד התורה אמרינן כן, מ"מ דעת הח"א דבלימוד לאור הנר שהודלק בשבת אסור כיון שיש לו גם הנאת הגוף מהנר עצמו בשעת הלימוד, ומדייק כן מדברי הריב"ש, והסכים עמו בביה"ל, אך ההשיב משה הזכר יהוסף והזכרון יוסף חולקים עליו, וגם המהרש"ם מסכים להקל כיון דבדרבנן אפשר לנקוט כדעת הסוברים דאמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו אף כשיש עם המצוה גם הנאת הגוף, והפני אריה מקיל מטעם אחר דהרי על עצם הנאת הגוף מהנר אין מטריחין אותו לצאת מביתו ועל הקריאה בספר אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו. ומאידך האמרי בינה מחמיר מטעם לא פלוג, וגם האשל אברהם מבוטשאטש מחמיר בזה.

ולא מיחשב הנאה כלל, וה"נ בזה, ואף שהר"ן חולק, בנ"ד בדרבנן כדאי הרשב"א לסמוך עלי', ונע"ש עוד שמצדד דאולי רק במצוה חיובית אמרי' מצות לאו ליהנות ניתנו אבל לא בלימוד התורה שמעיקר הדין יוצא בקריאת שמע שחרית וערבית, אך בסוף התשובה הסכים לההשיב משה דשייך כאן מצות לאו ליהנות ניתנו ע"ש.

גם בתשו' פני אריה (שם) כתב בפשיטות להתיר ללמוד ולהתפלל לאור נר שהדליק עכו"ם, דהנאת התפילה והלימוד מתוך הספר אינה אלא הנאת עשיית מצוה, וקיי"ל מצות לאו ליהנות ניתנו. ונע"ש דהשואל חשש לאיסור משום דאיכא הנאה מצד עצמו בראות נר דלוק במקום חשוך וה"ל הנאת הגוף בהדי הנאת מצוה, וכטענת הח"א, וכתב הפני ארי' להשיב על דבריו בטענה נפלאה, דהרי קיימ"ל בסי' רע"ו ס"א דאע"ג דאסור ליהנות מנר שהדליק עכו"ם, מ"מ אין מטריחין את האדם לצאת מביתו, וא"כ הנאה זו שיש לו לאדם מאור הנר נהנה הוא גם בלי שילמד, שהרי מותר לו לישב בביתו לאור הנר, וא"כ למה נאסור עליו ללמוד, והראוני גם לדברי החכמת שלמה (סי' תרעז) ע"ש.

ומאידך באמרי בינה (שם) מחדש דהכא במעשה שבת ע"י גוי לא פלוג רבנן בגזירתם במקום שיש במלאכה הנאת הגוף, ולכן כתב דבודאי כמו דאסור להשתמש בהנר כמו כן אסור ללמוד ומסיק דזה פשוט. והיינו דאף אם נאמר בעלמא מצות ללה"נ אף באופן דאיכא הנאת הגוף בהדי', אבל הכא לא פלוג רבנן בגזירתם וכל דיש הנאת הגוף בהדי מצוה אסור ליהנות ממעשה עכו"ם.

וראה בשש"כ (שם) בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שכתב בטעם שאסור ללמוד לאורו, משום דכיון שנאסר האור ליהנות ממנו הנאות שאינן מצוה אסורה גם הנאת מצוה ע"ש, וצ"ע מקורו,

ולכן בעניננו שהמדובר הוא לענין ההנאה בדיעבד, שלכמה פוסקים אין שום איסור בזה, בפשטות יש לצרף את שיטתו, וכן העיר בקצרה בשש"כ (שם) בשם הגרשז"א וז"ל: אך צ"ע דלענין דיעבד אפשר גם לצרף דעת בעל העיטור שהתיר אמירה לנכרי לצורך מצוה ע"כ. ובס' מלכים אמניך (פ"ב הע' ג') הביא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאם ישראל שגג וציוה על נכרי להדליק נר לצורך מצוה יש להקל ליהנות לאורו בדיעבד, אבל במזיד אסור. ולכן נראה דה"ה כאן כיון שבשעה שרמז להגוי להדליק היה בהיתר כיון שכבר דלק שם נרות, מסתבר דיש להקל ללמוד לאורו.

ולחלבה קשה להקל מאחר שהביה"ל נקט בפשיטות לחומרא, אבל עדיין יש להעיר דיתכן דכל דברי הביה"ל הוא באופן שנכנס במיוחד לחדר הנ"ל שיש שם אור כדי ללמוד בו, אבל אם הוא יושב בלא"ה בחדר ההוא יהיה מותר לו ללמוד או להתפלל לאור הנר, וכסברת הפני אריה דאין מטריחין אותו לצאת מביתו.

ובפרט שיש לצרף כאן גם את שיטת בעל העיטור הידועים שמיקל אף לומר לעכו"ם לעשות מלאכה דאורייתא במקום מצוה, ואף שרוב הפוסקים חולקים עליו, מ"מ כתב הרמ"א (סי' רעו ס"ב) דבמקום צורך גדול יש לסמוך עליו,

◉ סימן טז ◉

הגברת תנור חימום או מזגן ע"י נכרי, ודין הפעלתו

שאלה א) אם פועל התנור חימום ועדיין קר קצת בבית, האם מותר לרמז לגוי להגביר את דרגת החום. וכן אם פועל המזגן בבית האם מותר לרמז לנכרי להגביר את דרגת הקור.

תשובה דברים אלו נחשבים לתוספת הנאה, ולכן מותר לרמז לגוי בדרך סיפור להגביר את המכשירים האלו, וכגון לומר לו "החדר קר מדי" כי החימום פועל בדרגה נמוכה" וכיו"ב. אמנם כפי שנתבאר לעיל בתשובות הקודמות אם יכול להסתדר בקל מבלי להזיק להיתרים אלו, בודאי נכון הדבר.

שאלה ב) בימות החורף האם מותר לומר לגוי שידליק את ההסקה. תשובה במקרה שהקור גדול מאוד, מותר לומר לגוי בפירוש שידליק את ההסקה, והטעם משום שהכל חולים אצל צינה. ואם אין הקור גדול כ"כ אזי אם נמצאים בבית חולה או ילדים קטנים או זקנים, מותר לומר

דיני ביטול כלי מהיכנו

סימן לג

נתלכלך השלחן אם מותר לנקותו בבגד או במגבת שאינו מיועד לכך / הנחת חיתולים משומשים בתוך שקיות ניילון של מכולת וכדומה / הנחת כלי חד פעמי תחת גר שעוזה המטפח

שאלה (א) קיי"ל דאסור לבטל כלי מהיכנו, דהיינו שאסור לגרום לכלי שהי' מוכן לטלטול, שיאסר בטלטול בשבת. לפי"ז יש לשאול האם מותר להשתמש בבגד כדי לנקות בה איזה לכלוך באופן שאח"כ לא יהא ראוייה עוד לשימוש, או דיש בזה איסור ביטול כלי מהיכנו, וכן האם מותר להשתמש במטפחת [מגבת] כדי לספוג בה מים שנשפכו על הארץ או דאסור משום ביטול כלי מהיכנו.

תשובה [א]. נקמינן דאיסור ביטול כלי מהיכנו שייך בכל אופן שעושה חפץ שלא יהא ראוי עוד לשימוש היום, ולכן אין להשתמש בבגד משומש כדי לקנח בה לכלוך, כיון שלאחר שיקנח בה לא יהא ראוייה עוד לשימוש. וכן אם נשפכו מים או משקים על הרצפה אין לספגם בבגדים או במטפחות שאינם עומדים כלל לשימוש זה, אף באופן דאין בזה איסור סחיטה.

[ב]. גם בגד אשר בלא"ה כבר אינו עומד לשימוש, כגון שעומד לכביסה שאין דעתו ללובשו קודם שיכובס, אם ראוי הוא עדיין ללבישה שהיה לובשו אם לא היה לו בגד אחר, אסור לקנח בו לכלוך משום שמבטלו מהיכנו, אבל באופן שאינה ראוייה עוד לשימוש וכן במגבת משומשת שאין משתמשים בה עוד לפני הכביסה, מותר.

[ג]. וכ"ז בדבר שאינו מיוחד לקינוח אבל בדבר המיוחד לכך אין בו משום ביטול כלי מהיכנו, ולכן מותר להשתמש בסמרטוט המיוחד לקנח בה [באופן דאין בה משום סחיטה], ואין בזה משום ביטול כלי מהיכנו.

שאלה ב) נוטף שעוה מהנר האם מותר להניח תחתיו נייר קינוח, או צלחת חד פעמי, או דיש בזה איסור ביטול כלי מהיכנו.

ג) האם מותר להניח חיתולים [פעמפער"ם] משומשים ושאר פסולת לתוך שקית אשפה ריק, או בשקית ניילון שאינה מיועדת דוקא לאשפה כגון שקיות של מכולת, או דיש בזה איסור ביטול כלי מהיכנו.

תשובה א). לפי המתבאר בדבר המיוחד לכך אין בו משום ביטול כלי מהיכנו, מותר להניח נייר קינוח כדי לקבל השעוה הנוטף מהנר ואין בו משום בטכמ"ה אף שנפסד ונזרק לאשפה אח"כ, כיון שלכך הוא עומד לקבל לכלוך וכיו"ב. ולכן מותר להניח אשפה לתוך שקית אשפה ריק, כיון שעומד הוא לכך, וכן מותר להניח חיתול משומש בתוך שקית המיוחד לכך, וכן כל כיו"ב.

ב). לפי"ז כתבו אחרוני זמנינו דבכל הדברים העומדים לשימוש חד פעמי אין בהם משום ביטול כלי מהיכנו, דמאחר והם עומדים רק לשימוש חד פעמי לא שייך לומר שמבטלם משימושם בזה שמניח עליהם מוקצה כיון שאינם עומדים לשימוש אחר אלא רק לשימוש זה שהוא משתמש בו בפעם זו, ונמצא דלא ביטלו מהיכנו.

ג). ולכן מותר להניח כלי חד פעמי כדי לקבל השעוה הנוטף, וכן מותר לתת פסולת לתוך שקית ניילון המיועדת לשימוש חד פעמי אף שאינה מיועדת דוקא לאשפה, וכן כל כיו"ב. אבל אסור להניח פסולת לתוך שקית המיועדת לשימוש רב פעמי וכגון בשקיות עבות של חנויות מכובדות [ובמקום צורך גדול שאין לו מקום אחר להניח האשפה נראה דיש להקל גם בזה].

הרטבת וללכלך בגדים האם יש בזה משום ביטול כמ"ה

א) מבואר במס' שבת (במשנה מב: ובגמ' מג.) ובשו"ע (סי' רסה ס"ג, רסו ס"ט, שה סי"ט, שי ס"ו, שיג ס"ז, שלה ס"ד, שלח ס"ח) דאסור לבטל כלי מהיכנו, וכגון ליתן כלי תחת הנר כדי לקבל שמן הנוטף, והטעם מכיון שהי' מוכן מתחלה לטלטלו ועכשיו אוסרו בטלטול מחמת השמן שבתוכו שהוא מוקצה מחמת איסור, הרי

זה דומה כאילו סותר הכלי ומשברה (רמב"ם, טור, לבוש, שו"ע הרב ומשנ"ב), וע"ע בפמ"ג (סי' רס"ה משב"ז סק"א) עוד טעמים לזה, וראה בס' תורת הבסיס (סי' עא) שקיבץ וביירר בטוטו"ד כל שיטות הראשונים והאחרונים בטעם איסור בטכמ"ה.

ומבואר בשו"ע (סי' ש"ה סי"ט) דבהמה שנפלה לאמת המים אם המים עמוקים ומפני כך אינו יכול לפרנסה במקומה מותר להביא כרים וכסתות ולתת תחתיה משום צער כ"ח אע"פ שמבטל כלי

רס"ה אות י"ב) בשם הנהר שלום שכותב דבנותן בגד בלוי תחת הנר שיבולע בתוכו שמן הנוטף, אין בזה משום ביטול כלי מהיכנו [ע"ש בלשונו שכותב דלא שייך בכי הא בסיס, ופשוט דכוונתו ביטול כמ"ה], עכ"ד, ונראה דלהכי דייק לכתוב "בגד בלוי", דהיינו בגד דלא קאי ללבישה, ומשו"ה אין בזה משום ביטול כמ"ה, ומוכח דבבגד טוב שאינו בלוי יש בזה משום ביטול כמ"ה אף שהוא דרך לכלוך, [ואף שיש לדחות דלהכי נקט בגד בלוי, משום דאטו בשופטני עסקי' שנותן בגד שאינו בלוי שיבולע בתוכו שמן, מ"מ נראה יותר לפרש בדבריו כמש"כ, ועי' גם בס' אדני שלמה סי' רס"ה אות כ'].
ולפלא על הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שהסתפק בזה (בשש"כ פכ"ב הע' ג"ד עם הוספות ממה שנדפס בשולחן שלמה ח"א סי' ש"ה אות י"ג) וז"ל: "וצ"ע אם מותר לנגב לכלוך ממש במטפחת חשובה או בבגד באופן שע"ז הוא נמאס ונעשה מוקצה, וגם יתכן שדרך לכלוך והפסד דהוי קלקול, לא גזרו רבנן, וצ"ע ק"ב", והרי מדברי הגמ' הנ"ל וכפי שפירשו רש"י והריטב"א עולה להדיא דאף בדרך קלקול והפסד אסור משום בטכמ"ה, ואכן מצאתי להגרש"ז א עצמו בתשו' בכת"י (נדפס בשולחן שלמה סי' רסו אות י"א) שכתב בזה בפשיטות לאיסור.

עוד כתב בשבות יצחק (שם) בשם הגריש"א דאפילו בגד שעומד לכביסה שאין דעתו ללובשו קודם שיכובס, אם ראוי הוא עדיין ללבישה שהיה לובשו אם לא היה לו בגד אחר, אסור לקנח בו לכלוך משום שמבטלו מהיכנו ק"י.

מהיכנו. וכתבו שם המג"א (סקי"א) והמשנ"ב (ס"ק ס"ט) בשם הרמב"ם בביאור הטעם דהוי ביטול כמ"ה משום שלא יהיו הכרים וכסתות ראויים להשתמש בהם עי"ז בעוד שעליהן לחות המים, ורק משום צער ב"ח התירו לבטל כלי מהיכנו. מכאן מזה דיש איסור להרטיב כרים וכסתות במים משום שמבטלים מהיכנו.

וכן הוא בגמ' שבת (קנ"ד:) דתניא חמורו של רבן גמליאל היתה טעונה דבש ולא רצה לפורקה עד למו"ש, למו"ש מתה, ושאלו בגמ' ויביא כרים וכסתות ויניח תחתיהם, ותירצו מטנפי, וקמבטל כלי מהיכנו, ופירש"י מטנפי בדבר הנשפך עליהם וקא מבטל כלי מהיכנו דשוב אין ראויין לבו ביום לכלום ע"כ. וראה גם לשון הריטב"א (שם) שכתב "ופרקין דמטנפי על ידי הדבש ולא חזו לשבת וקא מבטל כלי מהיכנו, שאין לך ביטול כלי מהיכנו גדול מן המלכלך כלים דחזו לשבת בענין דלא ליחזו מכאן ואילך לבו ביום".

ב) ועפ"ז יוצא לן דאין להשתמש בבגד כדי לנקות לכלוך שעל השלחן או שעל הקרקע וכדומה, באופן ששוב לא יהיה הבגד ראוי לתשימש בו ביום, משום שמבטלו מתשמישו ונמצא מבטל הכלי מהיכנו, ואפילו במגבת המיועד לנגב הידים אין להשתמש בה לנקות לכלוכים כיון שמבטלה מהיכנו, וכלשון הריטב"א "שאין לך ביטול כלי מהיכנו גדול מן המלכלך כלים דחזו לשבת בענין דלא ליחזו מכאן ואילך לבו ביום".

וכן הביא בס' שבות יצחק (מוקצה עמ' רי"ז) מהגר"ש אלישיב זצ"ל להחמיר בזה עפ"ד הגמ' הנ"ל. וכן יש לדייק מדברי הכה"ח (סי'

הוספות והערות

קיב. וראה שם דכל ספיקתו הוא רק באופן שעושהו דרך לכלוך והפסד, אבל אם עושהו בדרך כילוי ממש פשיטא ליה דאין בו איסור בטכמ"ה, ובס' תורת הבסיס (סי' עו אות א') העיר עליו מדברי האו"ז (הל' ער"ש סי' כט) שהקשה האין מסיקין את הכלים ביו"ט ולא חששו בזה לאיסור בטכמ"ה, ומוכח דס"ל דאסור לבטכמ"ה אף אם הוא נעשה בדרך כילוי.

קיג. ידון אם שייך כאן לאיסור גם מחשש שמא יבוא לכבס - לכאורה יש להעיר בענינו מדינת דשו"ע סי' ש"ב סעיף י"א דמי שנתלכלכה ידו בטיט לא יקנחנה במפה שמקנחים בה ידים שלא יעשה כדרך חול ויבוא לכבס המפה, ולפ"ז לכאורה

(נוה צדיק) הובא מדבריו במקום אחר שאין בזה חשש כלל משום קידוש שלא במקום סעודה.

והנה בס' והאיש משה (ח"א עמ' קנר, ומשם הועתק בקצרה במעשה איש ח"ה עמ' צא) מובא ששאל הג"ר משה סולובייצ'יק זצ"ל את החזו"א על מנהג אנשי אירופה לאכול אחר קידוש דגים וכדו' לפני נט"י, מה דעתו בזה, ולא היה ניחא לי' להחזו"א במנהג זה, ופירש הגר"מ הטעם משום דמפסיק בין קידוש לסעודה קודם שיוצא יד"ח קידוש במקום סעודה ע"כ. וצ"ע מדברי המג"א הנ"ל, אכן שו"ר להגר"ח קנייבסקי שליט"א בהערותיו לספר הנ"ל שכותב "עי' בה"ל סי' רמ"ט ס"ב ד"ה מותר", וכוונתו דשם דן הביה"ל באריכות בדברי המג"א דאין לאכול מיני מזונות בין הקידוש לסעודה, משום דמצוה לאכול הלחם לתיאבון, ומסיק הביה"ל דכן נכון להחמיר, ולפי"ז מה שהחזו"א לא הי' ניח"ל במנהג הנ"ל אין הטעם משום הפסק אלא משום דמצוה לאכול הפת לתיאבון, ולק"מ.

ועוד נראה להביא רא"י פשוטה לזה מהא דלא שמענו מעולם להקפיד לאכול בתחילה כזית מהלחם בסעודת שבת קודם שיטעום מהדגים וכיו"ב, נורק בליל א' דסוכות מזהיר המטה אפרים (סי' תרכ"ה באלף למטה סקפ"ז) שלא להתחיל באכילת הדגים קודם שאוכל כזית מהפת ע"ש, ומוכח דבעלמא ליכא קפידא כלל], על אף שעד שלא אכל כזית מהפת לא יצא עדיין חובת קידוש במקום סעודה, וא"כ האיך מותר לאכול דגים קודם שיצא חובת קידוש במק"ס, אלא ודאי דבמידי דאכילה ליכא קפידא.

ומכל זה נראה לדינא דשפיר מותר לשתות תיכף אחר הקידוש וכן לאכול מאכלים אחרים ואין צריך לדקדק לאכול תיכף שיעור כזית ממני מזונות כדי לצאת חובת קידוש במקום סעודה, ועי' גם הליכות שלמה (ראש השנה פ"א דבה"ל אות כד). שו"ר בשו"ת פעולת צדיק (ח"ב סי' רפג, וציין עליו האלף המגן סי' תקצז אות ד' בהג"ה) שדן לגבי ברכה אחרונה על פירות המביאים תיכף לאחר קידוש, דהוי כבר התחלת הסעודה, ושם בהגה

סימן מב

קידוש על יין שהסתכל עליה עכו"ם והמסתעף

שאלה בענין מנהג חסידים ואנשי מעשה ליהרר מהסתכלות עכו"ם ביין, האם זה דוקא לקידוש ושאר כוסות של מצוה, או אפילו בשתיה בעלמא. ואם יש חילוק בין אם הסתכל בו במתכוין או בדרך העברה בעלמא, או אם ראוהו בעין לראוהו דרך הבקבוק פתוח או סגור. והאם גם ביין מבושל שייך חומרא זו. ומה הדין בישראל מומר שהסתכל על היין.

תשובה [א]. אם כי מדינא אין חשש יין נסך בראיית עכו"ם לכד בלא נגיעה, מ"מ הביא השלה"ק דאנשי מעשה מחמירים על עצמם שלא לשתות יין שראוהו עכו"ם. ולמעשה נתפשט המנהג שאף המחמירין אין

מחמירין רק ביין שמשתמשים בו למצוה, כקידוש והבדלה ושאר כוסות של מצוה, אבל לשתותו סתם אין מקפידין.

[ב]. ובגררי חומרא זו מצינו דיעות שונות, יש מי שכתב שחומרא זו הוא רק אם הגוי ראוהו בכוונה לראות, ולא כשראוהו שלא בכוונה בהעברה בעלמא, ויש שלא חילקו בזה, וכן המנהג להחמיר אף בזה.

[ג]. יש שכתבו שחומרא זו הוא דוקא כשראה הגוי את היין עצמו אבל אם ראוהו רק דרך הזכוכית בבקבוק אין קפידא, אמנם י"א דהמנהג להחמיר אף בזה. ומ"מ כ"ז בזכוכית שקופה אבל בזכוכית שאין אפשרות לראות דרכה אין חשש לכו"ע.

[ד]. מובא בשם הגה"ק משינאווא זי"ע ועוד, דאף בבקבוק שקופה אין להחמיר רק בבקבוק פתוח, אבל אם היה הבקבוק סגור בפקק [אף שאינו חתום שכבר פתחוהו פעם אחת] אין להחמיר, שהרי בכה"ג אין בו דין יין נסך, ולא תהא חומרת ראיית עכו"ם גדולה מדין יי"ג עצמו, [וראה עוד בפנים התשובה אות ד'].

[ה]. וכל זה ביין שאינו מבושל, אבל ביין מבושל דלא שייך בו ניסוך, אין להחמיר בראיית עכו"ם.

[ו]. ישראל מומר אף שאוסר היין בנגיעתו, אינו אוסר היין בראייתו [ותינוק שנשבה אינו אוסר היין אף בנגיעתו], וכן ישמעאלי אף שאוסר היין בנגיעתו אינו אוסר היין בראייתו.

שתיית יין שראוהו עכו"ם

(א) הנה בשו"ע יו"ד הל' יין נסך לא מצינו שיש איזה חשש לשתות יין שראוהו עכו"ם, ואמנם בשלה"ק (של"ה שער האותיות אות ק, קדושת האכילה, אות קו) מבואר שאנשי מעשה מקפידים ע"ז, וז"ל: ומצאתי בספר טעמי מצות שחיבר הרב רבי מנחם הבבלי, שכתב וזה לשונו ובימי חרפי ראיתי אנשי מעשה שהיו מחמירים על עצמם, שאפילו בראיית הגוי היין לא היו רוצים לשתותו, אף על פי שלא נגע בו הגוי, כיון שנתן עיניו בו אין בו סימן ברכה, ומנהג ותיקין הוא, כיון שהגוי רואה גוון היין או ריחו, נתאוה

לו במחשבתו, וסתם מחשבת גוי לעבודה זרה, אם כן אף על פי שהוא ביד ישראל, כבר ציירו בשכלו, ואל תתמה על דקדוק החומרא בכל שהוא, שהנשמר ממנו זוכה ליין המשומר בענביו, אחר שמשמח וכו' עכ"ל. הובא גם בדרכ"ת (סי' קכ"ג סק"ב) ובטעמי המנהגים (אות רע"ח קו"א) ועוד.

וב"ב בבן איש חי (שנה ב' פר' בלק או' ט"ז) "כתב מדרש תלפיות בשם רבינו מנחם הבבלי ז"ל דאם הגוי ראה את היין אע"פ שלא נגע בו יש להחמיר שלא לשתותו וכ"כ בשם השל"ה ז"ל, אבל מדינא מותר בודאי, ואם הגוי הזה

אינו עכו"ם אלא הוא מדת ישמעאל אפי' חומרא ומדת חסידות ליכא בזה".

ח"ב סי' קז) שהמנהג להקפיד בזה רק לענין כוס של ברכה.

ובס' רוח חיים להגר"ח פאלג'י (סי' קלא אות ב') כותב עפ"י להזהיר שמי שהוא פרנס על הציבור וגויים נכנסים אצלו צריך להזהר שלא יהיה צלוחית של יין בבית דידוע דהראיה פוגם. ובנו בס' יפה ללב (ח"ה יו"ד קכ"ג אות א') מזהיר ביותר מזה דלפי"ז כשהולך לקנות יין בשוק יראה לכסות הבקבוק כדי שלא יראנו הגוי בשוק, [ובס' זכר עשות (להגאון בעל ירך יעקב, מע' י' אות ט"ו) כותב עליו: ואנא דאמרי שחומרא יתירה היא זו ומחלוקת שנו כאן שלע"ד היא גזרה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה].

ואכן כבר מצינו מקור קדום לזה, הלא הוא בס' מקור חיים להחז"י (סי' קפ"ג בקיצור דינים) שכתב וז"ל: "מידת חסידות להקפיד בכוס של ברכה על הסתכלות גוי וכן הסתכלות נדה וכ"ש בנגיעתה מטעם דברי הרמב"ן (פר' אחרי) ובחיי". הרי שכתב להקפיד בזה רק בכוס של ברכה קמ"ב.

ראוהו שלא בכוונה

ג) ויש מקום לדון דכ"ז דוקא כשהגוי ראוהו בכוונה לראות היין, אבל אם ראוהו שלא בכוונה בהעברה בעלמא אי"צ לחוש, וכ"כ ב'ויגד יעקב' (שמות, קונטרס מצוותיך שעשועי, מצוה קיב): "ואפשר לומר ולדקדק מלשון שכתב כיון שנתן עיניו בו וכו', דדוקא אי נתן עיניו בו בכוונה, אבל בהעברה בעלמא דרך הילוכו בשוק אין להקפיד". ואמנם מדברי היפה ללב הנ"ל משמע דלדעתו יש ליזהר בזה בכל אופן שהרי מזהיר שלא יראה הגוי בשוק דרך הילוכו, וכן משמע משו"ת דובב מישרים (שם) שדן שם בשאלה שבא לפניו בנכרית שהיתה צריכה לנקות הכירה ולקחה הצלוחית והעמידה על הקרקע והיא לא ידעה שהוא יין, ודן שם אם מותר לקדש על יין זה, הרי שגם באופן שלא ידע הגוי שהוא יין דן שם להחמיר מחמת חומרא זו, ואכן כן המנהג להקפיד אף באופן זה, ומ"מ חזי לאיצטרופי במקום צורך קמ"ב.

מנהג העולם להקפיד רק בקידוש

ב) והנה הגם שבכל הספרים כתבו בסתמא להקפיד ע"ז, מ"מ נתפשט המנהג להקפיד ע"ז רק לענין קידוש והבדלה ושאר כוס של מצוה, אבל לשותותו סתם אין חוששין, וכן אמר כ"ק מרן מהר"א זי"ע מבעלזא שמקפידים שלא להשתמש לקידוש והבדלה ביין שראהו עכו"ם (ספר הליכות הצדיקים, שב"ק פ"ג, ושם הובא שמרן זי"ע בעצמו הקפיד שלא לשתותו כלל וכדברי הספרים הנ"ל), וכ"ה בשו"ת דובב מישרים (ח"א סי' קכד) "כבר נודע מה שהובא בשם הצדיקים הק' להחמיר מבלי לקדש על יין כזה שעכו"ם ראה היין", וכן העידו עוד ספרים (שו"ת אגורה באהל ח"ב סי' קנו, פסק"ת סי' רע"ב ושו"ת נשמ"ש

הוספות והערות

קמב. ומה שכתב להקפיד גם על הסתכלות נדה עפ"ד הרמב"ן, לא ראינו מקפידין בזה, וכבר כתב בשו"ת חת"ס (או"ח סי' כג) דבומננו אלו אין שום אדם נוהר ממה שהזהיר הרמב"ן שם, והמחמיר אינו אלא מן המתמיהים, וראה מש"כ ע"ד החת"ס בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' קיט סוף אות א').

קמג. ושמעתי מחכ"א דעפ"ד הויגד יעקב יש מקום לומר דרק ביין אדום יש חשש זה, שהרי ר' מנחם נקט בלשונו 'גוון' היין או ריחו, ולכאורה כונתו על מראה האדום של היין, שהטבע הוא שגוון אדום מושך העין כידוע, (וסמך לכך ברכות כ' ע"א), ואל"כ מה כונתו שהוסיף מילה זו, וכיון שנמשך עינו של העכו"ם על היין נמשך ג"כ מחשבתו, ואפילו אם מתחילה לא התכוין מתחילה להביט עליו נמשך אחריו, אבל על יין לבן אין חשש זה, ואם הבקבוק סתום שאינו מרגיש ריחו שמא יש עוד סניף להקל, וחזי לאיצטרופי במקום צורך.

ראה הגוי היין הבקבוק דרך הזכוכית, ובבקבוק סגור

ד) ויש לעיין אם זה דוקא כשראה הגוי היין בעין אבל בראוהו דרך זכוכית ליכא חשש, או דגם בזה יש חשש ואם יש לחלק בין זכוכית שקופה לזכוכית שאינה שקופה, ואת"ל שגם בראוהו ע"י זכוכית יש להחמיר, מה הדין באופן שהבקבוק היה סגור בפקק אם גם בכה"ג יש להחמיר, לפי המבואר בשו"ע (יו"ד סי' קכ"ה ס"ט) דבכלי סגור אף אם אינו חתום אין בו משום יין נסך אף אם הגוי נענע כל הבקבוק כיון שאין דרך ניסוך בכלי סתום קמ"ד, וא"כ יל"ע אם שייך שיהא דין ראיית עכו"ם חמיר מניסוך עצמו, ודנו בזה האחרונים וכדלהלן.

בב' יפה ללב (שם) לאחר שמוזהיר שלא לשתות מיין שראוהו עכו"ם כותב: "כי כן אם יקנה יין מן השוק יזהר לכסות אותו אם הכלי הוא מזכוכית לבנה שלא יראנו הגוי בשוק כי זכוכית לבנה תוכו כברו וכששולח לקנות ע"י אחר פן ואולי לא יתן דעתו ליזהר בזה יתן בידו כלי שאינו נראה מה שבתוכו". הרי שכתב דאף אם ראוהו הגוי רק דרך הזכוכית יש להחמיר, ומ"מ מבואר מדבריו דזה דוקא בזכוכית לבנה שהיא שקופה אבל בזכוכית שאינה שקופה כגון מה שמצויים בקבוקים ירוקים וכדומה בזה אין להחמיר. ובפשטות דעתו להחמיר אף באופן שהבקבוק סגור, דאל"ה לא הי' צריך להזהיר לשלוח בקבוק שאינה שקופה והי' לו רק להזהיר להקפיד לסגור הבקבוק במגופה, וכמו שהדרך הוא אכן לסגור בקבוקים במגופה כדי

שלא ישפך דרך הילוכו, ונראה מדבריו שבכל גוונא יש להחמיר משום דראיית עכו"ם אכן חמירא מדין ניסוך.

ומאידך מדברי השלה"ק יש לדייק דהחמיר רק בבקבוק פתוח שהרי מסמיך לזה ענין ריח היין, וז"ל "רואה גוון היין או ריחו", וריח היין בוודאי מיירי שפתוח דאל"ה לא שייך בו להריח ובכה"ג מיירי ג"כ מש"כ ליזהר בראיית היין ע"י עכו"ם (שו"ת עמק התשובה ח"ט סי' פח).

ובב' דברי יחזקאל החדש (מהדורת תשנ"ט עמ' ש"צ) מביא בזה שני עדויות בשם הגה"ק משינאווא זצ"ל, נוסח אחד בשם הרה"ק ר' איציקל מפשעווארסק זצ"ל שאמר בשמו שכל החומרא שלא לשתות יין שראהו עכו"ם קמ"ה, הוא דוקא כשראהו בתוך הכוס בלי הפסק, אבל אם היין מונח בבקבוק או בצלוחית או בכוס של זכוכית והגוי ראהו דרך הזכוכית ליכא קפידא כלל, וכן מבואר בשו"ת זבחי צדק (ח"ג סי' קס"ה). וכ"ה בויגד יעקב (שם) "אבל ע"י זכוכית יש ללמד זכות על ישראל אנשי מעשה שאינן מדקדקין בכך".

ונוסח אחר מובא שם בשם הגה"ק מנאסויד זצ"ל שאמר בשם הרה"ק משינאווא זצ"ל דהדברים אמורים להקל דוקא כשהצלוחית סגורה, ומטעם שלא תהא החומרא של ראיית עכו"ם גדולה מדין נגיעת עכו"ם, ששם אין אוסרין בזה וכנ"ל. וכן הובא בס' הליכות חיים (שבת, עמ' ע"ד) מחכ"א ששמע מהגה"ק בעל הדברי יציב זצ"ל שכשגוי רואה

הוספות והערות

קמ"ד. ראה שו"ע יו"ד סי' קכ"ד סכ"ה, וסי' קכ"ה ס"ט ובש"ך שם סק"ז. ואף שהר"ן (ע"ז דף ס"א) מסתפק אליבא דהרמב"ם דאולי בכלי זכוכית סתום אסור, מ"מ הרי הביא שם שלדעת התוס' מותר בכל אופן, ודעת רוב הפוסקים כדיעה זו דכתב ברבינו ירוחם ובשו"ת מהרשד"ם יו"ד סי' נ"ו, ועוד שברשב"א בתוה"ב (בית ה שער ב) מבואר שגם בכלי זכוכית מותר אליבא דהרמב"ם, ואין ספק של הר"ן מוציא מידי ודאי של הרשב"א, וכדכותב בספר תפארת אדם (יו"ד סי' ל"ג אות ב') והובא דבריו להלכה בבן איש חי (שם הל' י"א), וכ"ה סתימת לשון השו"ע וכל הפוסקים, ואכחמל"ב.

קמ"ה. ע"ש שהביא כן בשם הריקנטי, ובריקנטי שלפנינו ליתא, ואמנם כבר בירר לנכון בס' ברורי הלכות (אייזנברג, סי' לה) שיש שכינו את ר' מנחם הבבלי הנ"ל בטעות בשם ריקנטי.

בקבוק יין שחתום באופן שאי אפשר לנסכו, אין לחוש לראייתו.

היוצא לנו מזה דאף אם נחמיר בראיית עכו"ם דרך הצלוחית, מ"מ זהו דוקא בצלוחית פתוחה, אבל בצלוחית סגורה אין להחמיר. ובשו"ת אגורה באהלך (ח"ב סי' קנו) מעיד שכן נתפשט המנהג להקל אפי' בכלי זכוכית שרואה הגוי היין עצמו כיון שהוא סגור, וכן קיבל מאיזה גדול (ע"ש דאינו זוכר ממי קיבל כן, ויתכן שקיבל כן מרבו הויגד יעקב וכנ"ל) שאפשר לסמוך ע"ז להלכה.

ומ"מ מובא בהליכות החיים (שם) בשם הרה"ק ר' איציקל מפשעווארסק זצ"ל שאמר שהגם שהרה"ק משינאווא הקיל בזה לאחרים, מ"מ לעצמו החמיר, וכן גם נהג להחמיר רבי איציקל זצ"ל, וכן מובא שם שגם בעל דברי יציב זצ"ל הגם שהקיל לאחרים וכנ"ל, מ"מ לעצמו החמיר אפי' בבקבוק סגור. וכן ראיתי מובא מזמירות תפארת צבי (עמ' פ') שהרה"ק רשצ"ה מספינקא זצ"ל הקפיד אפי' בבקבוק סגורה.

ובס' בקודש פנימה (ח"א עמ' קס"ח) הביא עובדא בזה מכ"ק מרן מהר"א מבעלזא זי"ע וז"ל: "סיפר לי הרה"ח ר' מרדכי גימפל ניימאן ז"ל שלפני המלחמה הביא פעם יין מהונגריה לבעלזא עבור מרן ז"ל, אולם שוטרי המכס העומדים בגבולות היו נוהגים לצוות למי שהיה יין ברשותו לשפוך קצת יין לכוס, בכדי שיוכלו לבדוק אם זה אכן יין או משהו אחר, שאל ר' מרדכי את מרן כדת מה לעשות, ומרן הורה לו להקפיד על שני דברים, ראשית שיעביר את היין בבקבוק אטום שאי אפשר לראות דרכו, ושנית

שבעת ששופך מן הבקבוק לכוס יסובב עצמו בכדי שהנכרי לא יראה הקילוח" ע"כ, הרי דמרן החמיר בראיית עכו"ם דרך הצלוחית, ולכא"ו אף בסגורה שהרי בודאי היה הבקבוק סגור, ועכ"ז הורה לו מרן שיהי' בבקבוק אטום, ואף שהצריך לפתחו כדי לשפוך לכוס הרי בזה הורה לו מרן שיוסובב עצמו שהנכרי לא יראה אז היין.

והנה בשו"ת דובב מישרים (שם) דן שם ג"כ בענין ראיית עכו"ם ע"י כלי זכוכית, ומתחילה הביא רא"י שרא"י ע"י זכוכית לא הוי רא"י, וכדמצינו בשו"ע או"ח (סי' ע"ו) דצואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה, ולפי"ד הרמב"ן עה"ת טעם כיסוי הצואה הוא משום דאסור לראותה בעת התפלה, ומבואר מזה דבכה"ג שמכוסה בזכוכית חשוב כאינו רואה את הצואה, [והא דאמר' בברכות דכ"ה דערוה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה משום ולא יראה כן ערות דבר, עכצ"ל דערוה שאני משום דמטריד ומבלבל כונת התפלה ע"י בט"ז יו"ד סי' רפ"ו אות ה'] וא"כ י"ל דראיית העכו"ם על היין ל"ח כרואה ממש את היין ושפיר יהיה שרי גם לקדש על היין כזה, אך כתוב: "דעכ"ז חסידים אנשי מעשה מחמירים גם בזה מבלי לקדש על יין כזה", וע"ש שהביא רא"י לזה מכמה מקומות בש"ס דמצינו דרא"י ע"י זכוכית הוי ראייה ע"ש. היוצא מדבריו דלמעשה מנהג חסידים ואנשי מעשה להחמיר גם בראיה דרך זכוכית, אך לא מבואר בדבריו אם מיירי גם בבקבוק סגור או דבזה אין להחמיר וכנ"ל, ברם בפשטות מיירי בבקבוק פתוח דהרי דן שם מענין אם נעשה יין נסך, והרי כבר נתבאר דבבקבוק סגור לא נעשה יין נסך.

הוספות והערות

קמו. ועי' בזה בשו"ת פלגי מים (ח"א סי' עז בסופו). והנה ע"ש בדובב מישרים שהעלה שם בנידונו דמצד דין יין נסך יש להקל מכח כמה צירופים, אך מ"מ אין לקדש עליו מוחמת חומרת השל"ה, ולכא"ו זה דלא כדעת הדברי יחזקאל שהזכרנו לעיל דהיכא שאין בו יין נסך אין בו חומרת ראיית עכו"ם. ברם באמת יש לחלק בין הנידונים, דהדברי יחזקאל מיירי מבקבוק סגור שלא שייך בו דין יין נסך, והוספתי לזה בסמוך גם דין יין מבושל שלא שייך בו ניסוך, ובכה"ג אם לא שייך ניסוך קאמר הדברי יחזקאל דגם לא שייך חומרת השל"ה. אבל הדובב מישרים מדבר מאופנים ששייך בו ניסוך, אלא דיש בו קולות מצד שהוא מגע ע"י דבר אחר וכו' ע"ש בתשובתו, דבאופנים אלו שייך בו ניסוך אלא דמקילין עם כמה צירופים, בכה"ג י"ל דשייך עדיין חומרת השל"ה.

על הדבר נובמקו"ח הנ"ל דאפילו על הסתכלות של אשה נדה יש להחמיר, לכאן אין סברא לחלק בין יין מבושל או אינו מבושל.

ומאידך לפי סברת הדברי יחזקאל הנ"ל להקל בצלוחית סגורה שלא תהא חומרת הראי' יותר מיין נסך גמור, פשיטא דיש להקל ביין מבושל, ולא עוד אלא דיש סברא לומר דאף המחמירים בצלוחית סגורה, לא יחמירו ביין מבושל, דהתם היין ראוי לנסך לעבודה זרה, ולכן י"ל דיש בו הנזק הסגולי על ידי ראיית ותשוקת הגוי את היין, משא"כ יין מבושל שעצם היין אינו ראוי לניסוך, ולכן אינו מקבל טומאת גוי כלל, אפילו לא נזק סגולי.

ואכן בשו"ת דובב מישרים (שם בסוף דבריו) נקט בפשיטות דביין מבושל אין בו חומרא זו [ע"ש בנידון ידיד' שלא ברור דהוי יין מבושל, וכתב וז"ל, ועוד י"ל דחשוב כיין מבושל דאין בו משום יין נסך, וע"כ בכה"ג לדעתי אין

ומאידך כבר הובא לעיל מהויגד יעקב שהעיד שגם האנשי מעשה לא מקפידין בראי' ע"י זכויות, ואכן ביאר שם בטעם המנהג ממש כמו הדובב מישרים דהוי כמו צואה בעשיית ועפ"י הרמב"ן הנ"ל, אלא שהדו"מ מסיים שהמנהג להחמיר בכל אופן, והויגד יעקב מעיד שהמנהג להקל, וכנראה שדבר זה תלוי במנהג המקומות קמ"ז, ועכ"פ בבקבוק סגור בודאי יש להקל וכמו שנתבאר.

אם חומרא זו נוהג גם ביין מבושל

(ה) וי"ל ע' אם חומרא זו נוהג גם ביין מבושל, דהנה מבואר בשו"ע (סי' קכ"ג ס"ג) דיין מבושל אין בו משום יין נסך, כיון שהגויים לא היו מנסכים יין מבושל לע"ז שלהם, וא"כ יש לדון אם ה"ה לענין חומרא זו של ראיית עכו"ם אין לחוש, או דילמא כיון דחומרא זו הוא ענין סגולי ורוחני דיש מושג כי הסתכלות משפיע

הוספות והערות

קמז. ראייה דרך המשקפיים - וע"ש בדו"מ שהוסיף במוסגר: "אולם הנראה דנהי דחשיב ראי' ע"י זכויות מ"מ שליטת העין אינו פועל דרך הזכויות, וכע"ז מבואר בשו"ת אבקת רוכל מהב"י סי' קכ"א שכתב דמחיצה של זכויות הוי מחיצה לענין היזק ראי', אולם בפ"ת חו"מ סי' קנ"ד הניח בצ"ע ד"ל דהב"י מיייר בזכויות המביאה אורה אבל אינו יוכל להביט ע"י עי"ש ע"ש עוד.

ועפ"ז ראיתי בס' עיונים בהלכה (הל' שבת סי' ל"ד) שכותב לחדש דגם אם הגוי ראה את היין דרך משקפיים אין בזה הפגם, עפ"י הדובב מישרים שכתב בהערותיו על שו"ע חו"מ (על סי' שע"ח, נדפסו בקובץ מוריה גליון רפ"א) וז"ל: אסור לאדם לעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקומותיה כמבואר בש"ס ב"מ דף קז מטעם עין הרע, וי"ל דאם מביט ע"י בתי עינים לית לן בה ע"פ תשובת אבקת רוכל מובא בפ"ת סי' קנ"ד אות ט' דמחיצה של זכויות הוה מחיצה להיזק ראייה עכ"ל. ולפ"ז לפי מש"כ בתשובתו הנ"ל להשוות דין עין הרע לענין הסתכלות של גוי על כוס יין, מעתה נימא אגן דכמו דלענין עין הרע כשיש הפסק משקפיים אין עין הרע, כן אין ההיזק הנגרם שע"י הסתכלות של גוי, שהרי השווה הדובב מישרים ב' הנידונים כאחד.

וע"ש שהביא סימוכין לכך מדברי התורת חיים (ב"מ דף פ"ד) שמבאר דברי הגמ' דגים שבים מים מכסים אותם ואין העין שולטת בהם, ומקשה התורת חיים דהרבה פעמים הדגים נראים במים, ולכן מפרש וז"ל: ונראה לפי שענין עין הרע הוא ניצוץ ושפע רע ומוזיק היוצא מן העין ומגיע בדבר הנראה אליו ונדבק בו וכו', וכל כמה שיש הפסק בין העין לבין הדבר הנראה לו אין השפע הרע יכול להגיע אליו ולהדבק בו ולכן לא שלטא עינא בישא בדגים שבים אע"פ שהן נראין תוך המים וכו' עיי"ש.

ונראה להביא סימוכין לדברי התו"ח, ממה שהביא בפרדס יוסף (פ' שמיני) בשם ספר תוס' ברכה (שמיני יא, טז) דבבית המדעים חקרו אם אפשר לעין הרעה לעשות פעולה ממשית בהבטה עמוקה, ולקחו איש אחד המחוייב מיתה והרעיבו אותו שלשה ימים רצופים, ואח"כ הניחו לנגד עיניו ככר לחם באופן שיוכל לראותו ולא להשיגו, וכראותו הככר שלח בו חיצו עיניו בהבטה עמוקה, כי מרוב צער ורעבונם עד כי נלאה נשוא ותאחזנו בולמוס, ואח"כ חתכו הככר ומצאו כי מלא רעלים וארסים חזקים, ויחזיקו החכמים כי זה פרי ההבטה העמוקה של האיש הגיע לתוכו חיצו ארסו, ויש בכח ארסי בעין כמו שיש כח העלעלקטרי ומגנטי ע"כ. ומ"מ כל דברינו אינו אלא לפלפולא דלמעשה כבר העיד הדו"מ דהמנהג להקפיד אפילו כשלא ראה הגוי רק דרך הזכויות וכמשנ"ת.

להחמיר ושרי היין גם לקידוש ע"כ], וכן הורה הדברי יציב זצ"ל (הליכות חיים שם), ועי' גם בתשובות והנהגות (ח"ב סוסי" ת"א), וכ"כ הרבה ספרים בפשיטות, וכמדומה שכן המנהג.

והנה דנו פוסקי זמנינו לענין יין מפוסטר שלנו אם דינו כמבושל או לא, דדעת המנחת שלמה (ח"א סי' כ"ה, ועי' גם הליכות שלמה מועדים ח"ב עמ' שכב) והגר"ש אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות ח"א סי' ע"ו, עם הוספות בס' ישא יוסף או"ח ח"א סי' נ"ו) דאין דינו כמבושל ע"ש טעמם באריכות, וכן מחמיר בזה בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' סד, ועי' גם קובץ מבית לוי, קובץ יט עמ' כז) ובעל חשב האפוד (מובא בהליכות חנוך עמ' קיא) שו"ת משנה הלכות (ח"ב סי' ל"ד) וספר שביבי הלוי (סי' פה). ומאידך בשו"ת אג"מ (י"ד ח"ב סי' נ"ב, וביותר ביאור ביו"ד ח"ה סי' ט') נראה דנקט דהוי כמבושל (כן למד מדבריו בשש"כ ח"ב פמ"ז הע' צ"ב, ואינו מוכרח, וכדחזיר בס' שבות יצחק על הל' פסח), וכן האריך בזה בשו"ת יביע אומר (ח"ה י"ד סי' ט"ו) לדחות דברי הגרשז"א והגר"ש"א, והגרשז"א בעצמו העיד שרוב העולם מקילים בזה להחשיבו כיון מבושל (מובא בס' ועלהו לא יבול ח"ב עמ' ס"ה, ע"ש שדן בדברי היב"א שחלק עליו). ועכ"פ לענין חומרא זו דראיית עכו"ם שאינו מדינא ורק מכח חומרא, בודאי דיש לסמוך על המקילין דנחשב כמבושל (וכ"כ בשו"ת נשמ"ש ח"ב סי' צ"ט, וע"ע שו"ת חיי הלוי ח"ה סי' ס"ז אות ד').

ראיית ישראל מומר

ו) ולענין ישראל מומר המחלל שבת בפרהסיא יל"ע אם אוסר יין בראיתו כמו שאוסר יין במגעו כמבואר בפוסקים (ב"י י"ד סי'

ק"ט בשם הרשב"א, רמ"א סי' קכ"ד ס"ט, פ"ת שם סק"א ואריכות בדרכ"ת שם), דהנה מבואר בשו"ע (י"ד קכ"ד סעי' ו') דעובד כוכבים שאינו עובד אלילים יינו אסור רק בשתיה אבל בהנאה מותרין, וכבר הובא לעיל (אות א') דברי הבן איש חי דבישמעאלי שראה ביין ליכא אפילו מדת חסידות שלא לשתות מיינו, ומעתה יש לדון מה דין ישראל המחלל שבתות אם דינו כנכרי או כישמעאלי, והנה בנקה"כ (קכ"ד סק"כ) כותב דמשמע מהרשב"א דדינו שוה לגוי לאסור אף בהנאה, אבל במנחת פתים מביא מספר האשכול הל' י"נ דמומר לחלל שבת ואינו עובד ע"ז לא גרע מישמעאל ואינו אסור רק בשתיה. ועי' בשו"ת חת"ס (י"ד סי' ק"כ, וע"ע בהגהותיו לשו"ע י"ד סי' קכ"ד) דהטעם דישראל מומר אוסר יין במגעו, אינו משום חתנות ולא משום לתא דעבודה זרה, אלא משום קנסא עשאוהו כגוי גמור.

וממילא נראה דלענין חשש זה דראיית עכו"ם ביין אין לחוש בראיית ישראל מחלל שבת בפרהסיא, דומיא דישמעאלי, ובפרט דכיון דכל טעם החומרא כתב בטעמי המצות שהוא משום דמחשבת העכו"ם לע"ז, ולפי"ז הי' לכאור' סברא לומר דבזה"ז לא שייך החומרא, והגם שאנו מחמירים בזה, זהו דוקא בעכו"ם ממש אבל ביהודי בזה"ז הגם שאינו שומר תו"מ, עכ"פ ודאי אין מחשבתו לע"ז, ובפרט לפי מה דאיסתפק בתשו' בנין ציון החדשות (סי' כ"ג) דפושעי ישראל בזמנינו דאפשר דאין להם דין מומר גמור אע"פ דמחללין שבת, דמעשה אבותיהם בידיהם והם כתינוק שנשבה קמ"ח.

ובן מסקי לענינו בשו"ת שבט הקהתי (ח"ו סי' רח"צ) ובשו"ת חיי הלוי (ח"ב סי' נ"א) וע"ש

הוספות והערות

קמח. ועי' בדרכ"ת (שם סק"ב) שהאריך בזה, ועי' גם בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' כ"ה) ובחזו"א (י"ד סי' א' סק"ו). וראה בס' מעדני שלמה (עמ' כ"ח) בשם הגרשז"א, שו"ת אג"מ (אהע"ז ח"ד סי' נ"ט), ספר בירור הלכה תליתאה סי' קכ"ד, וספר בינה ודעת על דיני מומר, ואכהמל"ב.

שוב יצא לאור ספר הליכות הצדיקים והובא (שם) עדות הגר"מ וועבער שליט"א (דומ"ץ בעלזא ב"ב), שמרן מהר"א זי"ע מבעלזא אמר שאע"פ שמקפידים שלא להשתמש לקידוש והבדלה ביין שראוהו עכו"ם והביט עליו גוי הגם שלא נגע בו, אך באם יהודי שהוא משוכחי שבת קמט הסתכל על יין, בהא אין חשש, ומותר לכתחילה להשתמש בהם לקידוש והבדלה, דלגבי הבטה והסתכלות לא הוי שוכחי שבת כעכו"ם.

שהביא כן מעשה רב. ועי' גם תשובות והנהגות (שם, זו"ל, ויש להסתפק אם ראיית מחלל שבת בפרהסיא פוגם, דשמא כיון שניצוץ אלקי בקרבו וקידושיו קידושין וצריך נטילה כל בוקר כשנשמתו חוזר אולי ראייתו אינו פוגם, מיהו בכה"ח סי' ד' סקפ"א הביא שהנוגע בגוף מומר חי הוי כנוגע במת וצריך נטילה, ודבריו צ"ב, ואנו לא חוששין לזה במחללי שבת בינינו שרובם הוטעו ולא זכו להתחנך באור ה' עכ"ד. ועי' בחכו ממתקים ח"א עמ' רסח).

סימן מג

גדר 'מלא' לענין כוס של קידוש ושאר כוס של ברכה

הקדמה: אמרתי לברר וללקט דברי הפוסקים בהגדרת מלא בכוס של קידוש ושאר כוסות של קידוש, אם צריך להיות מלא ממש על כל גדותיו, או דגם אם משאיר משהו מהכוס פנוי נקרא עדיין מלא, ולא באתי להכריע בזה דלמעשה מנהג העולם למלא הכוס על כל גדותיו ממש וכפשטות דעת הפוסקים, ורק באתי לסדר השיטות בקצרה.

גם בט"ז (סוסק"ד) תמה על מה שהרבה בנ"א אינם ממלאין הכוס ממש אלא מניחין קצת ריקן למעלה, וכתב דלא ידעתי לזה טעם דאדרבה הרמ"א פסק דצריך להיות מלא על כל גדותיו, וגם אין לומר דזהו פירוש 'עיטור' דלא מצינו בשום פוסק שיפרש כן, וגם הא קיי"ל דאין צריך עיטור, ולכן כתב דצ"ל דטעמם לפי שאם יהיה מלא הרבה ישפך ויתבזה וכמ"ש אין מעבירין כוס מלא על האוכלין. והובאו דברי

דברי הפוסקים בהגדרת 'מלא' לענין כוס של קידוש ושאר כוס של ברכה

(א) זה לשון הרמ"א בסי' קפ"ג (ס"ב) "וכוס של ברכה ימלאנו שיהא מלא על כל גדותיו", וכתב המג"א (סק"ד) דזהו לאפוקי מהיש מפרשים מה שהוזכר בגמ' דכוס של ברכה צריך 'עיטור' דהיינו שלא יהי' מלא ויהי' לו בפנים בכוס כעין עטרה, אלא אדרבה צריך מלא על כל גדותיו, ועיטור פירושו בענין אחר.

הוספות והערות

קמט. כפי שקרא מרן לאלו שאינם שומרי תורה ומצוות. וכפי שהתבטא פעם מרן זי"ע: "במשנה במסכת שבת שנינו: 'כלל גדול בשבת, השוכח עיקר שבת', שכלל גדול הוא בשבת קודש, שאם יהודי עובר על איסור שבת, צריכים לומר שהוא שכח ששבת היום" (קובץ אור הצפון חלק ס"ב עמ' מ"ז).